CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
PAOLO MENGOZZI
prezentate la 19 septembrie 2013 [1]

Cauzele conexate C-247/11 P și C-253/11 P

Areva SA (C-247/11 P),
Alstom SA,
T&D Holding SA, fostă Areva T&D Holding SA,
Alstom Grid SAS, fostă Areva T&D SA,
Alstom Grid AG, fostă Areva T&D AG (C-253/11 P)
împotriva

Comisiei Europene

„Recurs — Concurență — Înțelegeri — Piața proiectelor referitoare la instalații de comutație cu izolație în gaz — Obligația de motivare — Încălcarea dreptului la apărare — Imputabilitatea comportamentului ilicit — Răspundere solidară pentru plata amenzii — Solidaritate de facto — Principiile proporționalității și egalității de tratament — Dreptul la o cale de atac efectivă”

1. Prezentele cauze conexate au ca obiect două recursuri formulate în cauza C-247/11 P de Areva SA (denumită în continuare „Areva”) și, respectiv, în cauza C-253/11 P de Alstom SA (denumită în continuare „Alstom”) și de filialele sale T&D Holding SA, fostă Areva T&D Holding SA, Alstom Grid SAS, fostă Areva T&D SA și Alstom Grid AG, fostă Areva T&D AG (toate aceste societăți vor fi denumite în continuare împreună și „recurentele”). Cele două recursuri sunt îndreptate împotriva Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 3 martie 2011, Areva și alții/Comisia (denumită în continuare „hotărârea atacată”) [2]. Prin această hotărâre, Tribunalul, pe de o parte, a anulat în parte Decizia C(2006) 6762 final (denumită în continuare „decizia în litigiu”) [3], în care Comisia Europeană, după ce a constatat existența unei înțelegeri anticoncurențiale în sectorul instalațiilor de comutație cu izolație în gaz (denumite în continuare „GIS”) [4], a sancționat întreprinderile care au participat la aceasta, și, pe de altă parte, a reformat amenzile aplicate de Comisie societăților care au formulat prezentele recursuri.

2. Aceste concluzii sunt prezentate simultan cu Concluziile noastre prezentate în cauzele conexate C-231/11 P, C-232/11 P și C-233/11 P, Comisia/Siemens Österreich și alții [5], privind aceeași înțelegere și aceeași decizie a Comisiei. În măsura în care unele dintre problemele care se pun în prezentele cauze coincid, cel puțin în parte, cu cele analizate în cauzele menționate, ne vom permite, ori de câte ori va fi oportun, să facem trimitere la punctele relevante din Concluziile noastre prezentate în aceste cauze.

1 — Limba originală: franceza.

2 — T-117/07 și T-121/07 (Rep., p. II-633).

3 — Decizia Comisiei din 24 ianuarie 2007 privind o procedură inițiată în temeiul articolului 81 CE și al articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/F/38 899 – Instalații de comutație cu izolație în gaz).

4 — GIS sunt utilizate pentru a controla fluxul de energie într-o rețea electrică. Acestea sunt folosite drept componente majore pentru substațiile electrice furnizate „la cheie”. A se vedea punctele 2-5 din hotărârea atacată.

5 — Cele trei recursuri în aceste cauze privesc Hotărârea Tribunalului din 3 martie 2011, Siemens Österreich și alții/Comisia (T-122/07-T-124/07, Rep., p. II-793).

I – Situația de fapt

A – *Recurentele*

3. Areva, recurentă în cauza C-247/11 P, este societatea-mamă a unui grup de societăți care operează în sectorul nuclear.

4. Alstom, prima recurentă în cauza C-253/11 P, este societatea-mamă a unui grup industrial care își desfășoară activitatea în diferite sectoare, inclusiv, printre altele, în cel al transmisiei și distribuției de energie electrică (denumit în continuare „sectorul T&D”).

5. Întreaga activitate a grupului Alstom în sectorul T&D a fost cedată, la 8 ianuarie 2004, grupului a cărui societate-mamă este Areva. În perioada cuprinsă între 9 ianuarie și 11 mai 2004 (data încetării încălcării constatate de Comisie în decizia în litigiu), activitățile în domeniul GIS ale grupului Areva au fost conduse de Areva T&D SA și de Areva T&D AG [6], filiale deținute integral de Areva T&D Holding SA, ea însăși deținută integral de Areva (denumite în continuare, împreună, „fostele filiale ale Areva”).

6. La 7 iunie 2010, după încheierea definitivă a procedurii orale în fața Tribunalului, Areva a cedat toate activitățile sale în sectorul T&D. În special, Alstom a preluat activitățile de transmisie. Ca urmare a acestei achiziții, Areva T&D Holding SA a luat numele de T&D Holding SA - a doua recurentă în cauza C-253/11 P - Areva T&D SA a devenit Alstom Grid SAS - a treia recurentă în cauza C-253/11 P - și Areva T&D AG a devenit Alstom Grid AG - a patra recurentă în cauza C-253/11 P. Alstom și filialele sale actuale T&D Holding SA, Alstom Grid SAS și Alstom Grid AG, recurente în cauza C-253/11 P, vor fi denumite în continuare împreună și „societățile grupului Alstom”.

B – *Decizia în litigiu și hotărârea atacată*

7. La 24 ianuarie 2007, Comisia a adoptat decizia în litigiu, în care a constatat existența unei înțelegeri anticoncurențiale în sectorul GIS, prin care întreprinderile care au participat la aceasta conveniseră, printre altele, împărțirea pieței la nivel mondial [7], stabilirea prețurilor și schimbul de informații sensibile. Comisia a constatat de asemenea că înțelegerea își produsese efectele în perioada cuprinsă între 15 aprilie 1988 și 11 mai 2004. În special, acesta a constatat răspunderea recurentelor în prezentele cauze [8] și, în consecință, le-a aplicat amenzi [9].

6 — Areva T&D SA corespunde societății Alstom T&D SA și, în prezenta procedură, Areva T&D AG corespunde societății Alstom T&D AG [a se vedea considerentele (21) și (23) ale deciziei în litigiu și punctul 59 din hotărârea atacată]. Înaintea cesionării activităților grupului Alstom în sectorul T&D din 8 ianuarie 2004, cele două societăți au participat la încălcarea constatată în decizia în litigiu în cadrul grupului Alstom [a se vedea considerentul (331) al deciziei în litigiu].

7 — Rezultă în special din cuprinsul punctelor 29-32 din hotărârea atacată că întreprinderile participante la înțelegere coordonaseră, printre altele, atribuirea proiectelor de GIS la nivel mondial, cu excepția anumitor piețe, potrivit regulilor convenite, în special pentru a menține cote care reflectau într-o mare măsură cotele de piață istorice estimate ale acestora.

8 — În special, reiese din articolul 1 literele (b), (c), (d) și (f) din decizia în litigiu că Comisia a constatat participarea la încălcare a Alstom în perioada cuprinsă între 15 aprilie 1988 și 8 ianuarie 2004, a Areva și a Areva T&D Holding SA (devenită T&D Holding SA) în perioada cuprinsă între 9 ianuarie și 11 mai 2004, a Areva T&D AG în perioada cuprinsă între 22 decembrie 2003 și 11 mai 2004 și a Areva T&D SA în perioada cuprinsă între 7 decembrie 1992 și 11 mai 2004.

9 — Mai exact, la articolul 2 litera (b) din decizia în litigiu, a fost aplicată Alstom o amendă individuală în cuantum de 11 475 000 de euro. Articolul 2 litera (c) din aceeași decizie prevede ca Alstom să fie obligată la plata unei amenzi în cuantum de 53 550 000 de euro, în solidar cu Areva T&D SA, și ca, din cuantumul amenzii aplicate Areva T&D SA, suma de 25 500 000 de euro să fie plătită în solidar cu Areva, cu Areva T&D Holding SA și cu Areva T&D AG.

8. Recurentele au formulat acțiuni împotriva deciziei în litigiu în fața Tribunalului, care, la 3 martie 2011, a pronunțat hotărârea atacată. În hotărârea atacată, Tribunalul a anulat în parte decizia în litigiu [10] și, în continuare, în exercitarea competenței sale de fond, a aplicat pentru încălcările constatate următoarele amenzi:

— Alstom: 10 327 500 de euro;

— Alstom: 48 195 000 de euro în solidar cu Areva T&D SA, suma de 20 400 000 de euro din cuantumul datorat de Areva T&D SA urmând a fi plătită, în solidar, de aceasta din urmă și de Areva T&D AG, de Areva și de Areva T&D Holding SA [11].

9. Tribunalul a respins în rest acțiunile.

II – Procedura în fața Curții și concluziile părților

10. Prin cererea introductivă depusă la grefa Curții la 24 mai 2011, Areva a formulat recursul în cauza C-247/11 P. Prin cererea introductivă depusă la grefa Curții la 25 mai 2011, societățile din grupul Alstom au formulat recursul în cauza C-253/11 P. Atât Areva, cât și societățile din grupul Alstom solicită Curții să anuleze hotărârea atacată. În cazul în care Curtea consideră că litigiul este în stare de judecată, acestea solicită, în principal, anularea articolului 1 litera (c) și a articolului 2 litera (c) și, respectiv, a articolului 1 literele (b), (d), (e) și (f) și a articolului 2 literele (b) și (c) din decizia în litigiu și, în subsidiar, reducerea substanțială a amenzii aplicate acestora, precum și obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată. În cazul în care Curtea consideră că litigiul nu este în stare de judecată, recurentele solicită trimiterea cauzei spre rejudecare unei alte camere a Tribunalului și soluționarea odată cu fondul a cererii privind cheltuielile de judecată. Comisia pune concluzii în sensul respingerii recursurilor și al obligării recurentelor la plata cheltuielilor de judecată.

11. Prin Ordonanța din 20 iulie 2011, președintele Curții a decis conexarea cauzelor C-247/11 P și C-253/11 P pentru buna desfășurare a procedurii scrise și orale, precum și în vederea pronunțării hotărârii.

12. În fața Curții, părțile și-au prezentat pozițiile în scris și oral în ședința din 2 mai 2013.

III – Analiza recursurilor

13. În susținerea concluziilor lor, Areva, în cauza C-247/11 P, invocă patru motive, iar societățile din grupul Alstom, în cauza C-253/11 P, invocă cinci motive. Este necesar să începem analiza cu primul motiv invocat de acestea din urmă.

10 — În hotărârea atacată, Tribunalul a anulat articolul 2 literele (b) și (c) din decizia în litigiu, constatând că Comisia încălcase principiul proporționalității, precum și principiul egalității de tratament sau al nediscriminării în ceea ce privește majorarea cuantumului de bază al amenzilor aplicate în temeiul circumstanței agravante constând în rolul de conducător al încălcării. A se vedea în special punctul 317 din hotărârea atacată.

11 — A se vedea punctul 323 din hotărârea atacată și punctul 3 din dispozitiv.

A – *Cu privire la primul motiv invocat de societățile din grupul Alstom, întemeiat pe încălcarea articolului 296 TFUE*

14. În cadrul primului motiv de recurs, care se împarte în două aspecte, societățile din grupul Alstom susțin că Tribunalul, prin faptul că a considerat că decizia în litigiu era suficient motivată, a încălcat articolul 296 TFUE [12]. Primul aspect al acestui motiv se referă la motivarea deciziei în litigiu privind stabilirea răspunderii pentru încălcarea din perioada cuprinsă între 7 decembrie 1992 și 8 ianuarie 2004 în sarcina societății Alstom, în calitate de societate-mamă a Alstom T&D SA și a Alstom T&D AG [13]. Al doilea aspect se referă la motivarea, în decizia menționată, privind aplicarea unei amenzi în solidar societăților Alstom și Areva T&D SA.

1. Cu privire la primul aspect al primului motiv invocat de societățile din grupul Alstom

a) Argumentele părților

15. În cadrul primului aspect al primului motiv, care se referă la punctele 90-99 din hotărârea atacată, societățile din grupul Alstom susțin, în esență, că Tribunalul ar fi trebuit să sancționeze o motivare insuficientă care afectează decizia în litigiu în măsura în care Comisia nu ar fi răspuns în aceasta la argumentele și la elementele invocate de Alstom la punctele 90-150 din răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile, care urmărea să demonstreze că, în pofida prezumției exercitării unei influențe decisive a Alstom asupra filialelor sale (denumită în continuare și „prezumpție de capital”), în perioada încălcării acestea își stabileau comportamentul pe piață independent de societatea-mamă. Decizia în litigiu nu ar menționa niciun motiv care să permită să se înțeleagă de ce elementele invocate de Alstom ar fi lipsite de valoare probantă, deși ar fi vorba despre elemente esențiale pentru economia deciziei menționate, a căror respingere ar fi necesitat o motivare deosebit de detaliată și atentă.

16. Societățile din grupul Alstom susțin în plus că Tribunalul a denaturat decizia în litigiu, în special la punctul 95 din hotărârea atacată, întrucât considerentele (345)-(347) ale deciziei menționate nu ar sintetiza în niciun mod punctele 90-150 din răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile. Mai mult decât atât, Tribunalul s-ar fi mulțumit cu faptul că Comisia a respins elementele de probă furnizate de Alstom întemeindu-se pe probe prezentate de un terț, și anume Areva.

17. Comisia solicită respingerea argumentelor invocate de societățile din grupul Alstom.

b) Analiză

18. Mai întâi, trebuie amintit că obligația de motivare prevăzută la articolul 296 CE constituie o normă fundamentală de procedură care trebuie diferențiată de problema temeiniciei motivării, aceasta din urmă ținând de legalitatea pe fond a actului în litigiu [14].

12 — Trebuie arătat că, deși în cadrul prezentului motiv societățile din grupul Alstom invocă în special o critică întemeiată pe o încălcare a articolului 296 TFUE, cel aplicabil în speță este articolul 253 CE, întrucât decizia în litigiu a fost adoptată înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona. Totuși, acest aspect este lipsit de incidență, întrucât motivarea actelor Uniunii în discuție în prezenta cauză nu este supusă, în cadrul articolului 253 CE, unor cerințe juridice diferite de cele aplicabile în cadrul articolului 296 al doilea paragraf TFUE. Așadar, această critică trebuie interpretată în sensul că vizează în special o încălcare a articolului 253 CE. A se vedea în această privință Hotărârea din 11 iulie 2013, Ziegler/Comisia (C-439/11 P, punctul 113). Totuși, în măsura în care acest aspect este lipsit de incidență în speță, în prezentele concluzii ne vom referi la noua numerotare a tratatului, și anume la articolul 296 TFUE.

13 — Devenite Areva T&D SA (devenită ulterior Alstom Grid SAS) și, respectiv, Areva T&D AG (devenită ulterior Alstom Grid AG). A se vedea punctul 6 și nota de subsol 6 din prezentele concluzii.

14 — A se vedea în special Hotărârea din 29 septembrie 2011, Elf Aquitaine/Comisia (C-521/09 P, Rep., p. I-8947, punctul 146 și jurisprudența citată), și Hotărârea Ziegler/Comisia, citată anterior (punctul 114 și jurisprudența citată).

19. În această perspectivă, pe de o parte, motivarea impusă la articolul 296 CE trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente să își exercite controlul. În ceea ce privește în special motivarea deciziilor individuale, obligația de a motiva astfel de decizii are astfel ca scop, în afară de a permite un control judiciar, să furnizeze persoanei interesate indicații suficiente pentru a cunoaște dacă decizia prezintă eventuale vicii care să permită să i se conteste validitatea [15].

20. Pe de altă parte, cerința motivării trebuie apreciată în funcție de împrejurările cauzei, în special de conținutul actului, de natura motivelor invocate și de interesul de a primi explicații propriu destinatarului actului sau altor persoane vizate în mod direct și individual de acest act. Nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, în măsura în care problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse de articolul 296 TFUE trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în funcție de contextul său, precum și de ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă [16].

21. Astfel, deși, în temeiul articolului 296 TFUE, Comisia are obligația să menționeze elementele de fapt și de drept de care depinde justificarea deciziei și considerațiile juridice care au determinat-o să o adopte, această dispoziție nu impune luarea în discuție a tuturor aspectelor de fapt și de drept care ar fi fost analizate în cursul procedurii administrative [17].

22. În special, atunci când, precum în speță, o decizie de aplicare a normelor Uniunii în materia dreptului concurenței privește o pluralitate de destinatari și se referă la imputabilitatea încălcării, aceasta trebuie să cuprindă o motivare suficientă în raport cu fiecare dintre destinatari, în special cu aceia dintre destinatari în sarcina cărora, potrivit deciziei respective, se stabilește răspunderea pentru această încălcare. Astfel, în privința unei societăți-mamă considerate răspunzătoare pentru comportamentul ilicit al filialei sale, o asemenea decizie trebuie, în principiu, să cuprindă o prezentare detaliată a motivelor de natură să justifice imputabilitatea încălcării societății respective [18].

23. În ceea ce privește, mai precis, o decizie a Comisiei care se bazează *în mod exclusiv*, în raport cu anumiți destinatari, pe prezumția exercitării efective a unei influențe decisive, pentru ca această prezumție să nu devină în fapt irefragabilă, Comisia trebuie în orice caz să prezinte în mod adecvat motivele pentru care elementele de fapt și de drept invocate nu au fost suficiente pentru a răsturna prezumția exercitării efective a unei influențe decisive [19].

24. În speță, trebuie subliniat mai întâi că, astfel cum este reiese în mod explicit din cuprinsul considerentului (349) al deciziei în litigiu și din cel al punctului 91 din hotărârea atacată, Comisia, pentru a reține răspunderea Alstom, s-a întemeiat pe prezumția de exercitare a unei influențe decisive, fără însă a renunța să examineze și anumiți alți factori relevanți pe care i-a prezentat în considerentele (350)-(356) ale deciziei menționate. Prin urmare, pentru a reține răspunderea în sarcina Alstom, Comisia nu s-a întemeiat *în mod exclusiv* pe prezumția exercitării unei influențe decisive, ci a utilizat mai degrabă o combinație între această prezumție și alte elemente de probă [20].

15 — A se vedea în special Hotărârea Ziegler/Comisia, citată anterior (punctul 115 și jurisprudența citată).

16 — A se vedea în special Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior (punctul 150 și jurisprudența citată), precum și Hotărârea Ziegler/Comisia, citată anterior (punctul 116).

17 — Hotărârea din 18 septembrie 2003, Volkswagen/Comisia (C-338/00 P, Rec., p. I-9189, punctul 127 și jurisprudența citată).

18 — A se vedea Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior (punctele 151 și 152), și Hotărârea din 19 iulie 2012, Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia și Comisia/Alliance One International și alții (C-628/10 P și C-14/11 P, punctul 75).

19 — A se vedea Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior (punctul 153), și Ordonanța din 13 septembrie 2012, Total și Elf Aquitaine/Comisia (C-495/11 P, punctul 49). Sublinierea noastră. Obligația Comisiei de a-și motiva deciziile cu privire la acest aspect rezultă în special din caracterul relativ al prezumției menționate, a cărei răsturnare ar necesita ca persoanele interesate să prezinte o probă referitoare la legăturile economice, organizaționale și juridice dintre societățile în cauză.

20 — A se vedea Hotărârea Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia și Comisia/Alliance One International și alții, citată anterior (punctul 49), și Concluziile avocatului general Sharpston prezentate la 30 mai 2013 în cauza Kendrion/Comisia (C-50/12 P, punctul 43), pendinte în fața Curții.

25. Mai exact, în considerentele menționate ale deciziei în litigiu, Comisia a arătat, printre altele, că structura funcțională a grupului a cărui societate-mamă era Alstom era organizată astfel încât directorii care exercitau o influență decisivă asupra activităților filialelor în domeniul GIS raportau Alstom [21]. Aceasta a arătat de asemenea că existaseră mai multe cumuluri de funcții între directori ai societății-mamă și ai filialelor, precum în cazul celui mai important director din sectorul T&D, care exercitase cu siguranță o influență decisivă asupra activităților GIS ale grupului și care era membru al comitetului executiv al Alstom [22]. În continuare, Comisia a arătat că dosarul conținea probe care demonstrau că persoanele identificate în cadrul înțelegerii ca reprezentanți ai grupului Alstom au fost în mod constant în măsură să angajeze juridic societatea-mamă [23]. În plus, Comisia a considerat că, având în vedere amenda substanțială care fusese aplicată Alstom de Consiliul francez al concurenței în anul 1988, era puțin probabil ca răspunderea pentru încălcarea normelor de concurență să nu fi fost identificată ca fiind un risc semnificativ de către conducătorii societății-mamă [24]. Comisia a arătat de asemenea că societatea-mamă aproba proiectele de oferte privind sub-stații GIS care depășeau un anumit prag sau care implicau riscuri semnificative pentru grup [25].

26. Având în vedere aceste considerații detaliate în decizia în litigiu, nu înțelegem cum ar fi posibil să se susțină, astfel cum arată societățile din grupul Alstom, că Tribunalul ar fi trebuit să cenzureze Comisia pentru că nu a furnizat o motivare detaliată, în conformitate cu cerințele care decurg din jurisprudența menționată la punctele 18-23, în ceea ce privește atribuirea răspunderii pentru încălcarea în cauză societății Alstom.

27. Or, în fața Comisiei, Alstom a invocat o serie de argumente prin care urmărea să demonstreze lipsa exercitării unei influențe decisive din partea sa asupra filialelor sale [26]. În această privință, este adevărat, astfel cum susțin societățile din grupul Alstom și astfel cum recunoaște, de altfel, Tribunalul la punctul 98 din hotărârea atacată, că nu reiese în mod explicit din decizia în litigiu că Comisia ar fi abordat unul câte unul toate aceste argumente invocate de Alstom în fața sa.

21 — Considerentul (353) al deciziei în litigiu.

22 — Considerentul (355) al deciziei în litigiu.

23 — Considerentul (355) al deciziei în litigiu.

24 — Considerentul (351) al deciziei în litigiu.

25 — Considerentul (350) al deciziei în litigiu.

26 — La punctele 90-150 din răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile, Alstom a invocat în special argumente privind: i) structura descentralizată a grupului și autonomia sectorului T&D; ii) funcționarea internă și luarea deciziilor în cadrul sectorului T&D; iii) obiectul de activitate limitat al societății Alstom; iv) absența influenței comerciale a Alstom asupra ofertelor entităților juridice din sectorul T&D; v) absența oricărei discuții privind politica comercială în sectorul T&D în cadrul comitetului executiv al Alstom și, în sfârșit, (vi) împrejurarea că încălcările continuaseră după cesiunea activităților de T&D către Areva.

28. Cu toate acestea, din decizia menționată reiese că Comisia, departe de a fi neglijat argumentele menționate, a efectuat în esență o evaluare globală a acestora [27], furnizând în același timp, astfel cum se deduce din cuprinsul punctului 25 de mai sus, o motivare detaliată a motivelor care, în combinație cu prezumția de capital, au determinat-o să constate exercitarea efectivă de către Alstom a unei influențe decisive asupra filialelor sale.

29. În această privință, am arătat deja la punctele 19-21 de mai sus că, potrivit jurisprudenței, pentru a respecta obligația de motivare care îi revine, Comisia nu este obligată să menționeze în mod special toate argumentele invocate de părți în cursul procedurii administrative, cu condiția ca motivarea să permită suficient persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate și, în special în cazul unei societăți-mamă considerate răspunzătoare pentru comportamentul ilicit al filialei sale, ca aceasta să conțină o descriere detaliată a motivelor de natură să justifice imputabilitatea încălcării acestei societăți.

30. Or, desigur, este în general de dorit să se menționeze de către Comisie, într-un mod structurat și detaliat, argumentele și elementele de fapt și de drept furnizate de părți în cursul procedurii administrative, în special cele care au fost furnizate pentru a demonstra lipsa unei influențe decisive a societății-mamă asupra filialei. Cu toate acestea, într-un caz precum cel din prezenta cauză, în care, în vederea atribuirii răspunderii pentru încălcare societății-mamă, Comisia nu s-a întemeiat *în mod exclusiv* pe prezumția de capital, ci a examinat în mod explicit alți factori relevanți, apreciem că aceasta poate să analizeze și să evalueze argumentele și elementele invocate în mod global - astfel cum a procedat în prezenta cauză -, cu condiția ca motivarea actului să permită suficient persoanei interesate, și anume societatea-mamă, să ia cunoștință de temeiurile deciziei adoptate în cele din urmă, în speță ale deciziei de a se stabili răspunderea pentru încălcare în sarcina sa.

31. În plus, subliniem că societățile din grupul Alstom nu au explicat în ce măsură motivarea pretins defectuoasă a deciziei în litigiu le-ar fi împiedicat să își apere ulterior drepturile în fața Tribunalului sau l-ar fi împiedicat pe acesta să își exercite controlul. Dimpotrivă, analiza detaliată, efectuată de Tribunal la punctele 93-97 din hotărârea atacată, a argumentelor invocate de Alstom prin care se urmărea răsturnarea prezumției de influență decisivă demonstrează mai degrabă că Alstom a avut posibilitatea de a-și apăra în mod util drepturile în fața Tribunalului și că acesta din urmă a fost în măsură să își exercite controlul asupra deciziei în litigiu [28].

27 — Astfel, fără a fi necesar, în lumina jurisprudenței menționate anterior, să se efectueze aici o analiză comparativă minuțioasă între argumentele invocate în răspunsul la comunicarea privind obiecțiunile (a se vedea nota anterioară) și decizia în litigiu, vom remarca faptul că argumentul întemeiat pe structura organizațională a grupului și pe autonomia sectorului T&D este menționat în considerentul (347) al deciziei în litigiu și respins în considerentele (353) și (355) ale deciziei menționate. Trimiterii la întrebarea privind funcționarea internă și luarea deciziilor în cadrul sectorului T&D sunt cuprinse atât în considerentul (346) (aprobarea proiectelor de oferte), cât și în considerentul (347) (menținerea anumitor decizii la nivelul societății-mamă). În ceea ce privește argumentul întemeiat pe faptul că, dat fiind că obiectul de activitate al societății Alstom era limitat la deținerea și gestionarea participațiilor, aceasta nu putea fi activă în sectorul GIS, el este lipsit de relevanță în împrejurările prezentei spețe și, prin urmare, putea fi respins implicit de Comisie, întrucât, pe de o parte, faptul că societatea-mamă nu este activă pe piața afectată de încălcare nu este decisiv în scopul exercitării unei influențe decisive (a se vedea în acest sens Hotărârea Tribunalului din 30 septembrie 2009, Arkema/Comisia, T-168/05) și, pe de altă parte, imputarea unei încălcări săvârșite de o filială persoanei care exercită o influență decisivă asupra acesteia poate avea loc chiar dacă persoana respectivă nu desfășoară o activitate economică proprie (Hotărârea din 11 iulie 2013, Comisia/Stichting Administratiekantoor Portielje, C-440/11 P, punctele 43 și 44). De asemenea, în ceea ce privește argumentele întemeiate pe pretinsa absență a influenței (și a discuțiilor) asupra politicii comerciale a filialelor, trebuie subliniat, pe de o parte, că problema dacă, în lumina comportamentului său pe piață, o filială se află sub influența decisivă a societății-mamă nu depinde numai de cine stabilește politica sa comercială în sens restrâns (a se vedea în acest sens punctul 109 și jurisprudența citată din Concluziile avocatului general Kokott prezentate la 18 aprilie 2013 în cauza Schindler Holding și alții/Comisia, în care s-a pronunțat Hotărârea din 18 iulie 2013, C-501/11 P) și, pe de altă parte, că Comisia a considerat în speță că toate elementele referitoare la legăturile economice, organizaționale și juridice dintre societatea-mamă și filiale erau suficiente pentru a demonstra influența acesteia asupra comportamentului lor pe piață.

28 — Ordonanța din 7 februarie 2012, Total și Elf Aquitaine/Comisia (C-421/11 P, punctul 57), și Ordonanța din 13 septembrie 2012, Total și Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior (punctul 50).

32. În lumina celor de mai sus, considerăm că Tribunalul nu a ignorat întinderea obligației de motivare a Comisiei, astfel cum este aceasta recunoscută de jurisprudență, și nu a săvârșit nicio eroare de drept atunci când a considerat că decizia în litigiu era suficient motivată în ceea ce privește atribuirea răspunderii societății Alstom referitor la participarea la încălcare în perioada cuprinsă între 7 decembrie 1992 și 8 ianuarie 2004. Această concluzie nu poate fi repusă în discuție de celelalte argumente invocate de societățile din grupul Alstom.

33. În ceea ce privește Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior, la care se referă societățile din grupul Alstom, în care Curtea a anulat hotărârea Tribunalului pentru nerespectarea obligației de motivare a Comisiei, este suficient să se sublinieze că, spre deosebire de situația din cauza în care s-a pronunțat această hotărâre, societățile din grupul Alstom nu se confruntau, în speță, cu prima decizie a Comisiei în care aceasta, schimbând în același timp abordarea sa obișnuită, s-a întemeiat exclusiv pe prezumția unei influențe decisive exercitate asupra filialei de către societatea-mamă pentru a imputa încălcarea acesteia din urmă. Prin urmare, acestea nu se pot întemeia în prezenta cauză pe soluția adoptată în hotărârea menționată.

34. În ceea ce privește critica potrivit căreia Tribunalul, prin afirmația de la punctul 95 din hotărârea atacată, potrivit căreia considerentele (345)-(347) ale deciziei în litigiu constituiau o sinteză a argumentelor invocate de Alstom la punctele 90-150 din răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile, ar fi denaturat decizia în litigiu, aceasta este, în opinia noastră, inoperantă și, în orice caz, nefondată. Critica menționată este inoperantă întrucât, chiar dacă Tribunalul ar fi săvârșit o eroare în această privință, aceasta nu ar afecta cu nimic constatarea care decurge de la punctele precedente, potrivit căreia Comisia a motivat la un standard juridic corespunzător stabilirea răspunderii pentru încălcare în sarcina societății Alstom. Critica menționată este nefondată întrucât, după cum am arătat deja, în realitate, Comisia a tratat esența argumentelor invocate de Alstom în fața sa [29].

35. În ceea ce privește argumentul potrivit căruia Comisia s-ar fi întemeiat pe elemente de probă furnizate de un terț, nu există nicio normă de drept al Uniunii care să împiedice Comisia să utilizeze astfel de elemente de probă, evident, cu respectarea dreptului la apărare, în măsura în care ele sunt relevante. Or, considerăm că este evident că, întrucât cumpărase de la Alstom filialele care participaseră la înțelegere, Areva putea dispune de informații relevante cu privire la funcționarea acestor filiale în perioada anterioară vânzării. De altfel, societățile din grupul Alstom nu precizează care sunt elementele de probă pe care le repun în discuție și, cu atât mai puțin, nu invocă o denaturare a acestora.

36. Din toate cele de mai sus rezultă că primul aspect al primului motiv trebuie, în opinia noastră, respins.

2. Cu privire la al doilea aspect al primului motiv invocat societățile din grupul Alstom

37. În cadrul celui de al doilea aspect al primului motiv, care privește punctul 200 din hotărârea atacată, societățile din grupul Alstom reproșează Tribunalului că a statuat că Comisia era îndreptățită să nu ofere motive pentru care două societăți care nu formau o entitate economică la data adoptării unei decizii pot fi sancționate cu o amendă în solidar. În particular, acestea reproșează Tribunalului că nu a cenzurat Comisia, la punctul 200 menționat, pentru că nu a motivat în mod special faptul că obligase Alstom și Areva T&D SA (devenită Alstom Grid SAS) în solidar la plata unei amenzi, deși acestea nu mai constituiau o întreprindere la momentul adoptării deciziei în litigiu.

29 — A se vedea notele de subsol 26 și 27.

38. În această privință, considerăm că, în speță, Tribunalul putea, fără a săvârși o eroare de drept, să nu cenzureze Comisia pentru că nu a motivat în mod special decizia de a aplica o amendă în solidar societăților Alstom și Areva T&D SA pentru perioada în care acestea constituiau o singură întreprindere.

39. Am arătat deja la punctele 20 și 21 de mai sus că, potrivit jurisprudenței, articolul 296 TFUE nu impune luarea în discuție a tuturor aspectelor de fapt și de drept care ar fi fost analizate în cursul procedurii administrative [30]. Pe de altă parte, potrivit jurisprudenței, o decizie a Comisiei care se încadrează într-o practică decizională constantă poate fi motivată în mod succint și numai atunci când aceasta este în mod considerabil mai extinsă decât deciziile precedente Comisia trebuie să își dezvolte în mod explicit raționamentul [31].

40. Or, contrar celor susținute de societățile din grupul Alstom, aplicarea unei amenzi în solidar filialei care a participat la încălcare și fostei societăți-mamă pentru perioada încălcării în care cele două societăți constituiau o singură întreprindere în sensul dreptului concurenței nu diferă de practica anterioară a Comisiei și nu a fost contestată în jurisprudență [32].

41. Această practică se întemeiază pe considerația că, în măsura în care, într-o anumită perioadă, societățile au constituit, potrivit dreptului concurenței, o întreprindere care a săvârșit o încălcare a normelor de concurență, Comisia le poate aplica în solidar o amendă pentru încălcarea săvârșită în perioada respectivă [33]. Fără a aduce atingere considerațiilor pe care le vom prezenta la punctul 155 și următoarele, în cadrul analizei celui de al patrulea motiv invocat de societățile din grupul Alstom, remarcăm că faptul că, la data adoptării deciziei Comisiei, societățile în cauză nu mai constituie o entitate economică unitară nu este o împrejurare care împiedică, în sine [34], aplicarea unei amenzi în solidar acestora, ca subiecte care pot fi considerate răspunzătoare în solidar pentru acțiunile întreprinderii din care făceau parte [35].

30 — A se vedea Hotărârea Volkswagen/Comisia, citată anterior (punctul 127 și jurisprudența citată).

31 — A se vedea Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior (punctul 155).

32 — În numeroase cauze, Tribunalul a confirmat o amendă impusă în solidar societății-mamă și fostei sale filiale, deși acestea nu mai constituiau o entitate economică unitară la momentul adoptării deciziei. A se vedea printre altele Hotărârea Tribunalului din 15 iunie 2005, Tokai Carbon și alții/Comisia (T-71/03, T-74/03, T-87/03 și T-91/03, punctele 58-82, 387 și 391-393 și punctul 3 din dispozitiv, în ceea ce privește răspunderea filialei Intech EDM BV în solidar cu fosta sa societate-mamă, Intech EDM AG), Hotărârea din 13 septembrie 2010, Trioplast Industrier/Comisia (T-40/06, Rep., p. II-4893, punctele 2, 74 și 173 și dispozitivul, în ceea ce privește răspunderea filialei Trioplast Witenheim în solidar cu societățile-mamă succesive, FLS și Trioplast Industrier, denumită în continuare „Hotărârea Trioplast”), Hotărârea din 24 martie 2011, IBP și International Building Products France/Comisia (T-384/06, Rep., p. II-1177, punctul 13 și dispozitivul, în ceea ce privește răspunderea IBP France în solidar cu fostele sale societăți-mamă, Delta și AFC), Hotărârea din 24 martie 2011, IMI și alții/Comisia (T-378/06, Rep., p. II-62, punctele 4 și 14 și dispozitivul, în ceea ce privește răspunderea filialelor Aquatis și Simplex în solidar cu fosta lor societate-mamă, IMI), și Hotărârea din 24 martie 2011, Tomkins/Comisia (T-382/06, Rep., p. II-1157, paragrafele 3 și 55-59 și punctul 2 din dispozitiv, în ceea ce privește răspunderea Pegler în solidar cu fosta sa societate-mamă, Tomkins).

33 — Pentru o prezentare a motivelor referitoare la efectivitatea executării amenzii care justifică impunerea unei amenzi în solidar în astfel de cazuri, facem trimitere la Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior (punctele 52, 82 și 84 *in fine*).

34 — Desigur, astfel cum vom analiza mai în detaliu la punctele 160-162 de mai jos și astfel cum am precizat la punctul 83 și următoarele din Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior, această împrejurare nu este fără efect asupra competenței Comisiei de a impune o astfel de amendă în solidar în măsura în care, dacă dorește să o impună, acesta va fi obligată, pentru motive de securitate juridică, să specifice cota-parte pe care debitorii solidari vor trebui să o suporte în raporturile lor interne.

35 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior (punctul 80).

42. În aceste condiții, întrucât a motivat la un standard juridic corespunzător, astfel cum reiese din analiza primului aspect al primului motiv, decizia de a atribui societății-mamă răspunderea pentru încălcare, apreciem că, în speță, Comisia nu poate fi cenzurată pentru că nu a furnizat o motivare specială pentru obligarea acesteia la plata amenzii în solidar cu filiala sa care a participat în mod direct la încălcare, chiar dacă societățile interesate nu mai constituiau o entitate economică unitară la momentul adoptării deciziei în litigiu [36].

43. Rezultă că, în opinia noastră, al doilea aspect al primului motiv invocat de societățile din grupul Alstom și, în consecință, primul motiv în întregime trebuie respinse.

B – *Cu privire la al doilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom, întemeiat pe încălcarea de către Tribunal a obligației sale de motivare, precum și a articolului 263 TFUE, și la primul motiv invocat de Areva, întemeiat pe încălcarea de către Tribunal a obligației sale de motivare, precum și pe o încălcare a dreptului la apărare*

44. Prin intermediul celui de al doilea motiv, care se împarte în patru aspecte, societățile din grupul Alstom susțin că Tribunalul a încălcat obligația de a-și motiva hotărârea, care decurge din cuprinsul articolelor 36 și 53 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, precum și din cel al articolului 263 TFUE. Mai exact, prin intermediul primelor trei aspecte ale celui de al doilea motiv, societățile din grupul Alstom susțin că Tribunalul a încălcat obligația sa de motivare, precum și articolul 263 TFUE, în măsura în care ar fi înlocuit în mod repetat raționamentul Comisiei cu propriul raționament, adăugând *a posteriori* la decizia în litigiu motive care nu s-ar regăsi în acesta. Primul și al doilea aspect privesc motivarea hotărârii atacate în raport cu atribuirea răspunderii pentru încălcare societății Alstom și, respectiv, societății T&D Holding SA (fostă Areva T&D Holding SA), în calitate de societăți-mamă. Al treilea aspect privește raționamentul dezvoltat de Tribunal la punctele 214-216 din hotărârea atacată, referitor la contribuția în părți egale la plata unei amenzi în solidar. Acest aspect este strâns legat de problemele discutate în cadrul celui de al patrulea motiv invocat de societățile din grupul Alstom și va fi astfel analizat împreună cu acesta la punctul 155 și următoarele. În cadrul celui de al patrulea aspect al celui de al doilea motiv, societățile din grupul Alstom contestă motivarea hotărârii atacate în măsura în care Tribunalul a stabilit în aceasta că societăților care nu formează o unitate economică la data adoptării deciziei în litigiu li se poate aplica o amendă în solidar.

45. Prin intermediul primului motiv, Areva invocă o încălcare de către Tribunal a obligației de motivare și a dreptului la apărare în cadrul analizei exercitării efective a unei influențe decisive asupra fostelor sale filiale în perioada cuprinsă între 9 ianuarie și 11 mai 2004.

46. În măsura în care, în cadrul acestor motive, recurentele invocă încălcarea de către Tribunal a obligației sale de motivare, considerăm necesar să amintim, cu titlu preliminar, întinderea acestei obligații astfel cum este trasată de jurisprudență, referindu-ne în special la limitele impuse Tribunalului în cadrul controlului de legalitate în raport cu întinderea motivării cuprinse în actul atacat.

36 — În memoriul lor în replică, societățile din grupul Alstom par să dorească să își extindă argumentația în sensul că reproșează Tribunalului că nu a sancționat Comisia pentru că nu a motivat aplicarea unei amenzi în solidar unor entități juridice care nu au format *niciodată* împreună o entitate economică comună, și anume Alstom și Areva. În această privință, fără a fi necesar să se abordeze problema admisibilității unei astfel de critici – care nu a fost invocată nici în primă instanță, nici în recurs –, subliniem că, în decizia în litigiu, Comisia nu a impus Areva și Alstom o amendă în solidar, astfel încât nu este posibil să i se reproșeze că nu a furnizat o motivare în această privință. În orice caz, problema creării unei „solidarități *de facto*” între Areva și Alstom face obiectul celui de al patrulea motiv invocat de societățile din grupul Alstom și este analizată la punctul 101 și următoarele de mai jos.

1. Cu privire la întinderea obligației de motivare a Tribunalului și la interdicția de a înlocui motivarea actului atacat

47. Obligația Tribunalului de a-și motiva hotărârea rezultă din dispozițiile articolului 36 coroborat cu articolul 53 primul paragraf din Statutul Curții.

48. Potrivit unei jurisprudențe constante, motivarea unei hotărâri trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul Tribunalului, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile deciziei luate, iar Curții să își exercite controlul jurisdicțional [37].

49. Obligația de motivare nu impune însă Tribunalului să facă o expunere care să urmeze unul cîte unul și în mod exhaustiv toate argumentele prezentate de părțile în litigiu. Prin urmare, motivarea poate fi implicită, cu condiția să permită persoanelor interesate să cunoască motivele pentru care Tribunalul nu a admis argumentele lor, iar Curții să dispună de elemente suficiente pentru a-și exercita controlul [38].

50. În continuare, în cadrul unei acțiuni în anulare, Tribunalul și Curtea nu pot înlocui în niciun caz motivarea autorului actului atacat cu propria motivare [39]. Astfel, instanțele Uniunii nu pot furniza pentru un act juridic al Uniunii care se întemeiază pe motive neadecvate sau chiar ilegale sau insuficiente o cu totul altă motivare și astfel să îl mențină în vigoare, întrucât, în afara domeniului de aplicare al competenței de fond (articolul 261 TFUE), instanța Uniunii nu poate să reformeze actul atacat, ci trebuie să îl declare nul, în măsura în care acțiunea în anulare este întemeiată [articolul 264 alineatul (1) TFUE] [40].

51. Totuși, acestea fiind spuse, pe de o parte, nimic nu împiedică instanțele Uniunii să verifice caracterul întemeiat al motivelor și al argumentelor invocate de reclamanți și să le analizeze în mod detaliat [41]. Pe de altă parte, din jurisprudență rezultă că, deși, în cadrul unei acțiuni în anulare, Tribunalul se poate afla în situația de a interpreta motivarea unui act atacat în mod diferit față de autorul actului sau chiar, în anumite împrejurări, de a respinge motivarea formală reținută de acesta, el nu poate face acest lucru atunci când niciun element material nu justifică acest mod de a proceda [42].

52. Prin urmare, în lumina acestor principii exprimate în jurisprudență trebuie să se aprecieze, în opinia noastră, dacă Tribunalul a procedat la o înlocuire nelegală a motivării cuprinse în decizia în litigiu cu propria motivare. În acest scop, va fi necesar să se evalueze dacă, în hotărârea atacată, Tribunalul s-a limitat să examineze, chiar în mod detaliat, motivele și argumentele invocate de recurente în fața sa pentru a verifica temeinicia acestora sau dacă, dimpotrivă, a adăugat la decizie motive complet diferite pentru a o menține în forma existentă.

37 — A se vedea în special Hotărârea Ziegler/Comisia, citată anterior (punctul 81 și jurisprudența citată).

38 — *Ibidem* (punctul 82 și jurisprudența citată).

39 — Hotărârea din 27 ianuarie 2000, DIR International Film și alții/Comisia (C-164/98 P, Rec., p. I-447, punctele 38 și 49), Hotărârea din 1 iunie 2006, P & O European Ferries (Vizcaya) și Diputación Foral de Vizcaya/Comisia (C-442/03 P și C-471/03 P, Rec., p. I-4845, punctele 60 și 67), și Hotărârea din 22 decembrie 2008, British Aggregates/Comisia (C-487/06 P, Rep., p. I-10515, punctul 141). Se reflectă astfel efectul de casare al acțiunii în anulare, care se întemeiază pe principiul echilibrului instituțional care marchează structura și modul de funcționare a Uniunii Europene. Respectarea echilibrului instituțional impune ca fiecare instituție să își exercite competențele cu respectarea competențelor celorlalte instituții. A se vedea în această privință Concluziile avocatului general Kokott prezentate la 6 septembrie 2012 în cauza Frucona Košice/Comisia (Hotărârea din 24 ianuarie 2013, C-73/11 P, punctul 92).

40 — A se vedea Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Frucona Košice/Comisia, citată anterior (punctul 93 și jurisprudența citată).

41 — A se vedea în același sens Hotărârea din 2 aprilie 2009, Bouygues și Bouygues Télécom/Comisia (C-431/07 P, Rep., p. I-2665, punctul 68), și Hotărârea Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia și Comisia/Alliance One International și alții, citată anterior (punctele 121 și 122), precum și Ordonanțele Total Elf Aquitaine/Comisia, citate anterior (din 7 februarie 2012, punctul 65, și, respectiv, din 13 septembrie 2012, punctele 59 și 60).

42 — Hotărârea DIR International Film și alții/Comisia, citată anterior (punctul 42), și Hotărârea British Aggregates/Comisia, citată anterior (punctul 142), precum și Concluziile noastre prezentate în această din urmă cauză la 17 iulie 2008 (punctul 107).

53. În această privință, mai trebuie adăugat că, deși este adevărat, după cum susțin societățile din grupul Alstom, că contenciosul european referitor la controlul legalității actelor adoptate de instituții este un „proces intentat unui act”, astfel încât, după cum s-a menționat deja, nu este posibil să se adauge motive noi și diferite la actul respectiv pentru a-l „salva”, acest lucru nu afectează cu nimic faptul că, pentru a-și exercita pe deplin controlul de legalitate, instanța Uniunii trebuie să fie în măsură să răspundă pe deplin la argumentele invocate de reclamanți în fața sa. În acest scop, instanța respectivă poate fi chemată să analizeze argumente sau probe prezentate în cursul procedurii administrative chiar într-un mod mai detaliat decât cel care se regăsește în actul atacat [43]. Astfel, cu condiția ca motivarea actului să fie suficientă în sine și să nu fie afectată de erori, nimic nu împiedică Tribunalul să furnizeze o motivare care conține, ca răspuns la argumentele invocate în fața sa de părțile din litigiu, o analiză sau un raționament privind argumentele sau elementele de probă prezentate în fața Comisiei care este mai dezvoltat decât cel cuprins în actul atacat.

2. Cu privire la primul aspect al celui de al doilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom

54. Prin intermediul primului aspect al celui de al doilea motiv, care se referă la punctele 101-110 din hotărârea atacată, societățile din grupul Alstom reproșează Tribunalului că a înlocuit raționamentul Comisiei cu propriul raționament și că a introdus *a posteriori* motive substanțiale care servesc drept temei al deciziei în ceea ce privește examinarea elementelor care urmăresc să răstoarne prezumția de exercitare a unei influențe decisive a Alstom asupra filialelor sale în perioada cuprinsă între 7 decembrie 1992 și 8 ianuarie 2004. În special, punctele 102-110 din hotărârea atacată ar conține o analiză a anumitor argumente dezvoltate de Alstom la punctele 90-150 din răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile. Tribunalul ar lua poziție cu privire la aceste elemente și le-ar evalua, deși astfel de aprecieri nu ar figura în decizia în litigiu și ar fi fost, prin urmare, adăugate la textul acestei decizii.

55. În această privință, mai întâi, am subliniat deja în cadrul analizei primului aspect al primului motiv [44] invocat de societățile din grupul Alstom că Tribunalul nu a săvârșit o eroare atunci când a considerat că Comisia furnizase o motivare suficientă în decizia în litigiu imputând Alstom răspunderea pentru încălcarea săvârșită în perioada cuprinsă între 7 decembrie 1992 și 8 ianuarie 2004.

56. În acest context, hotărârea atacată nu adaugă la decizia în litigiu motive complet diferite de cele pe care s-a întemeiat Comisia pentru a ajunge să rețină răspunderea Alstom. Astfel, motivarea hotărârii atacate se înscrie în linia motivelor din decizia în litigiu. Desigur, ca răspuns la argumentele invocate de Alstom în fața sa, Tribunalul, la punctele 102-109 din hotărârea atacată, a efectuat o analiză foarte exactă a unei serii de documente pe care Alstom le prezentase în cursul procedurii administrative. În decizia în litigiu nu se regăsește o analiză de un astfel de nivel de detaliere. Aceasta nu înseamnă însă că Tribunalul ar fi efectuat o înlocuire nelegală a motivelor.

57. Astfel, în conformitate cu cele precizate la punctul 53 de mai sus, considerăm că, în măsura în care motivarea deciziei în litigiu, în ceea ce privește imputarea în sarcina Alstom a încălcării săvârșite în perioada în cauză, este suficientă în sine și nu este afectată de erori, nimic nu împiedica Tribunalul, pentru a răspunde la argumentele invocate în fața sa de Alstom, să efectueze o analiză detaliată a argumentelor și a elementelor de probă prezentate în fața Comisiei care este mai dezvoltată decât cea cuprinsă în decizia în litigiu. Dimpotrivă, apreciem că o astfel de abordare este o dovadă de diligență din partea Tribunalului în analizarea argumentelor invocate de Alstom în fața sa.

43 — A se vedea în această privință Concluziile noastre prezentate la 17 februarie 2011 în cauza Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior (punctul 54). A se vedea în același sens Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Frucona Košice/Comisia, citată anterior (punctul 94).

44 — A se vedea punctul 24 și următoarele din prezentele concluzii.

58. Din aceste considerații rezultă că primul aspect al celui de al doilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom trebuie respins.

3. Cu privire la primul motiv invocat de Areva și la al doilea aspect al celui de al doilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom

a) Argumentele părților

59. În cadrul primului motiv, care se referă la punctele 144-152 din hotărârea atacată, Areva invocă o încălcare de către Tribunal a obligației de motivare și a dreptului la apărare. Areva susține că, la punctul 150 din hotărârea atacată, Tribunalul ar fi înlocuit raționamentul Comisiei cu propriul raționament, adăugând *a posteriori* la decizia în litigiu două elemente noi pentru a respinge susținerile potrivit cărora, în perioada cuprinsă între 9 ianuarie 2004 și 11 mai 2004, Areva și Areva T&D Holding SA nu dispuneau de o experiență suficientă în sectorul T&D ca să le permită să exercite în mod efectiv o influență decisivă asupra comportamentului filialelor lor. Areva contestă, pe de o parte, afirmația potrivit căreia ar fi putut dobândi o cunoaștere a sectorului T&D între încheierea acordului de cesiune a filialelor T&D ale Alstom în septembrie 2003 și cesiunea efectivă a acestor filiale la 8 ianuarie 2004 și, pe de altă parte, afirmația potrivit căreia nu era exclus ca recrutarea unui nou administrator pentru aceste filiale, din afara grupului, să fi permis Areva să dobândească experiență în sectorul T&D.

60. Or, în primul rând, aceste două elemente nu ar fi fost invocate în prealabil de Comisie și ar constitui astfel o adăugare sau o înlocuire de către Tribunal a motivelor pe care se întemeiază decizia în litigiu. În al doilea rând, argumentele Tribunalului nu ar permite să se înțeleagă motivele pentru care acesta nu a admis argumentele Areva și hotărârea atacată ar fi astfel afectată de un viciu de motivare. În al treilea rând, Tribunalul ar fi încălcat de asemenea dreptul la apărare al Areva. Pe de o parte, întemeindu-se pe elemente care ar constitui în realitate supoziții, acesta ar fi considerat prezumția de capital ca fiind irefragabilă și a fi impus Areva o *probatio diabolica* în contextul demonstrării lipsei exercitării efective a unei influențe decisive de către aceasta asupra fostelor sale filiale, solicitându-i să facă dovada negativă a lipsei de intervenție în comportamentul lor. Pe de altă parte, Tribunalul nu a fi dat Areva posibilitatea de a se exprima cu privire la noile elemente sus-menționate adăugate la decizia în litigiu.

61. În memoriul său în replică, Areva susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept în măsura în care nu a sancționat Comisia pentru că nu și-a îndeplinit obligația de motivare în cadrul analizei exercitării efective de către Areva a unei influențe decisive asupra fostelor sale filiale. Aceasta susține în special că Comisia ar fi trecut sub tăcere anumite argumente invocate de ea și nu și-ar fi precizat poziția în mod detaliat cu privire la alte argumente pe care le invocase.

62. În cadrul celui de al doilea aspect al celui de al doilea motiv, societățile din grupul Alstom și în special T&D Holding SA invocă în esență aceeași critică formulată de Areva, întemeiată pe încălcarea de către Tribunal a obligației sale de motivare. Astfel, Tribunalul nu s-ar fi limitat să statueze cu privire la punctele din decizia în litigiu în ceea ce privește dobândirea de cunoștințe din sectorul T&D de către T&D Holding SA, ci ar fi adăugat două elemente noi, și anume cele menționate de Areva și indicate la punctul 59 de mai sus. Aceste două elemente nu ar fi fost discutate în cursul procedurii administrative, astfel încât Tribunalul ar fi modificat și ar fi completat motivarea deciziei în litigiu efectuând o înlocuire de motive nelegală.

63. Comisia se opune acestor argumente. În special, aceasta susține că critica invocată de Areva întemeiată pe viciul de motivare ar fi inadmisibilă, întrucât Areva ar contesta în realitate nu motivarea hotărârii, ci aprecierea elementelor de probă efectuată de Tribunal, ceea ce este inadmisibil în recurs.

b) Analiză

64. Trebuie mai întâi să se verifice, în lumina criteriilor indicate la punctele 47-53 de mai sus, dacă în hotărârea atacată Tribunalul a efectuat o înlocuire de motive, astfel cum susțin atât Areva, cât și societățile din grupul Alstom. Argumentațiile acestora vizează în special două elemente - menționate la punctul 59 de mai sus - pe care se pretinde că Tribunalul, la punctul 150 din hotărârea atacată, le-ar fi adăugat la motivarea deciziei în litigiu [45]. În acest scop, considerăm că este necesar să pornim de la o analiză detaliată a hotărârii atacate.

65. La punctele 144-152 din hotărârea atacată, Tribunalul a respins motivul invocat de Areva și de T&D Holding întemeiat pe faptul că Comisia încălcase normele de imputare a încălcărilor în măsura în care atribuise acestora răspunderea pentru încălcare pentru perioada cuprinsă între 9 ianuarie și 11 mai 2004, în calitate de societăți-mamă în proporție de 100 % ale Areva T&D SA și Areva T&D AG. Areva și T&D Holding susțineau că elementele pe care le prezentaseră în cursul procedurii administrative erau suficient de probatorii pentru a răsturna prezumția de răspundere care decurge din deținerea integralității capitalului filialelor de către societățile-mamă ale acestora.

66. Pentru a respinge acest motiv, Tribunalul, în hotărârea atacată, a analizat mai întâi decizia în litigiu și a reamintit principiile jurisprudențiale relevante (punctele 144 și 145). În continuare, acesta a considerat că revenea Areva și T&D Holding sarcina de a răsturna prezumția menționată anterior (punctul 146) și că, astfel, era necesar să se analizeze dacă elementele de fapt invocate în cursul procedurii administrative, care fuseseră invocate din nou în fața sa, erau suficient de probatorii pentru a răsturna prezumția de răspundere (punctul 147). În consecință, Tribunalul a amintit argumentele invocate de Areva și de T&D Holding în cursul procedurii administrative și în special argumentele referitoare la lipsa de experiență în sectorul T&D (punctul 148), pentru a concluziona în sfârșit, la punctul 149, pentru motivele prezentate la punctul 150, că aceste elemente, analizate individual sau împreună, nu erau de natură să demonstreze că filialele își stabileau modul de acțiune pe piață în mod real autonom în raport cu Areva și cu T&D Holding și că, prin urmare, prin respingerea acestor elemente din cauza lipsei caracterului lor probatoriu, Comisia nu viciase decizia în litigiu printr-o eroare de apreciere.

67. Mai precis, pentru a ajunge la această concluzie, Tribunalul, la punctul 150 din hotărârea atacată, s-a întemeiat, pe de o parte, pe constatarea că susținerile Areva și ale T&D Holding - potrivit cărora acestea nu dispuneau de o experiență suficientă pentru a exercita în mod efectiv o influență decisivă asupra filialelor lor - nu erau dovedite și, pe de altă parte, pe considerația că nu se putea deduce din aceste susțineri că cele două societăți-mamă renunțaseră în mod necesar la exercitarea unei astfel de influențe. Aceste aprecieri nu sunt contestate în argumentațiile părților.

68. În acest context și în special pentru a-și consolida argumentația, Tribunalul a făcut referire la primul argument invocat de Areva și de T&D Holding, afirmând că nu era exclus ca acestea să fi putut dobândi sau cel puțin dezvolta cunoștințele lor în sectorul T&D în timpul negocierii inițiate pentru cesiunea activității de T&D a Alstom. Această considerație suplimentară, care a fost efectuată de Tribunal pe baza informațiilor conținute în dosar [46] și numai pentru a răspunde la argumentul invocat în fața sa de Areva și de T&D Holding, pare a fi de altfel pe deplin rezonabilă. Astfel, este evident că un grup precum Areva nu efectuează o operațiune de o asemenea amploare și importanță fără să fi obținut informații extrem de precise despre sectorul în cauză în vederea evaluării riscurilor unei astfel de operațiuni.

45 — În decizia în litigiu, motivarea respingerii argumentelor prezentate de Areva (și de Areva T&D Holding) pentru a combate prezumția de influență decisivă asupra filialelor lor se regăsește în considerentul (370), care face trimitere la considerentul (364) pentru rezumatul acestor argumente.

46 — La punctul 150 din hotărârea atacată, Tribunalul se referă la înscrisurile depuse de societățile din grupul Areva în cererea introductivă formulată în cauza T-117/07, la răspunsul acestora la comunicarea privind obiecțiunile, anexat la cererea introductivă menționată, precum și la înscrisuri depuse de acestea în răspunsul la solicitarea de informații din partea Comisiei din 20 septembrie 2006.

69. În continuare, Tribunalul a amintit al doilea argument invocat de Areva și de T&D Holding, și anume problema, abordată deja în considerentul (370) al deciziei în litigiu, privind numirea noului membru al consiliului de administrație al Areva, numit și președinte-director general al Areva T&D Holding, precum și președinte al diviziei T&D și membru al comitetului executiv al Areva. În lumina acestei numiri, care a intervenit, după cum rezultă din considerentul (370) al deciziei în litigiu, la zece zile după operațiunea de preluare de către Areva, Tribunalul, în concordanță cu considerentul menționat al deciziei în litigiu, a apreciat la punctul 150 din hotărârea atacată că, „departe de a demonstra autonomia manifestată de [filiale] în cadrul grupului Areva, recrutarea externă a acestui nou administrator atestă, dimpotrivă, că, la începutul perioadei în discuție, Areva și Areva T&D Holding prevăzuseră o organizare care să le permită exercitarea unui control efectiv asupra filialelor lor deținute integral, active în sectorul T&D, și influențarea decisivă a comportamentului lor pe piață”. Fraza menționată de Areva și de T&D Holding referitoare la faptul că nu era exclus ca această „recrutare externă să fi permis Areva și Areva T&D Holding să dobândească experiența care le-ar fi lipsit în sectorul analizat” constituie doar o scurtă afirmație prin care se urmărește consolidarea respingerii argumentului privind lipsa de experiență în sectorul T&D. Prin urmare, în opinia noastră, această frază nu poate fi considerată un element esențial pe care să se întemeieze motivarea hotărârii atacate.

70. Din această analiză detaliată a hotărârii atacate rezultă că, în mod contrar celor susținute de Areva și de societățile din grupul Alstom, examinând, la punctele 144-152 din hotărârea atacată, elementele referitoare la pretinsa autonomie a filialelor invocate în fața Tribunalului, acesta a răspuns pur și simplu în mod detaliat la argumentele invocate în fața sa și, prin urmare, și-a exercitat controlul de legalitate asupra deciziei în litigiu, fără a înlocui motivarea reținută de Comisie în această decizie cu propria motivare [47]. Astfel, în opinia noastră, critica întemeiată pe înlocuirea nelegală a motivării trebuie respinsă.

71. Areva invocă de asemenea o încălcare a obligației de motivare pentru motivul că raționamentul Tribunalului privind cele două pretinse noi elemente adăugate la decizia în litigiu nu i-ar permite să înțeleagă modul în care aceste elemente ar putea să justifice constatarea unei exercitări efective a unei influențe decisive.

72. În această privință și fără a fi necesară pronunțarea cu privire la problema admisibilității anumitor argumente invocate de Areva ridicată de Comisie, în opinia noastră, este suficient să se sublinieze că reiese din analiza punctelor 144-152 din hotărârea atacată, pe care tocmai am efectuat-o la punctele 65-69 de mai sus, că cele două elemente menționate de Areva nu constituie elemente noi introduse de Tribunal în fundamentarea deciziei în litigiu, ci constituie doar o completare a raționamentului, ca răspuns la argumentul invocat de Areva atât în fața Comisiei, cât și în fața Tribunalului, potrivit căruia Areva nu ar fi fost în măsură să exercite în mod efectiv o influență decisivă asupra filialelor sale, din cauza lipsei sale de experiență în sectorul T&D. Prin urmare, aceste argumente nu servesc la fundamentarea constatării privind exercitarea efectivă a unei influențe decisive, astfel cum pretinde Areva.

73. Areva invocă de asemenea o încălcare a dreptului său la apărare. În primul rând, în ceea ce privește critica întemeiată pe faptul că aceasta nu ar fi avut posibilitatea de a adopta o poziție cu privire la cele două pretinse noi argumente în cauză, trebuie subliniat că, în măsura în care ele nu constituie decât o completare a raționamentului dezvoltat în hotărârea atacată ca răspuns la argumentele invocate de Areva însăși, aceasta nu poate susține că Tribunalul trebuia în mod necesar să ofere posibilitatea precizării unei poziții în această privință.

47 — A se vedea Ordonanțele Total și Elf Aquitaine/Comisia, citate anterior (din 7 februarie 2012, punctul 65, respectiv din 13 septembrie 2012, punctele 59 și 60).

74. În al doilea rând, în ceea ce privește critica invocată de Areva întemeiată pe faptul că Tribunalul ar fi încălcat dreptul său la apărare prin impunerea unei *probatio diabolica*, am avut deja ocazia să observăm că, având în vedere natura prezumției, care permite, printr-o operațiune de deducție logică, să se deducă dintr-un fapt cunoscut proba unui fapt necunoscut, apare logic că persoana împotriva căreia aceasta acționează va trebui, în principiu, să furnizeze proba negativă a faptului prezumat. Simplul fapt că este necesară o asemenea probă nu ne permite să concluzionăm că prezumția este irefragabilă, în special dacă, precum în speță, această probă trebuie căutată în sfera persoanei împotriva căreia acționează prezumția [48]. Rezultă că Areva nu poate invoca o încălcare a dreptului său la apărare în măsura în care Tribunalul ar fi solicitat ca aceasta să facă dovada lipsei unei influențe decisive asupra filialelor sale.

75. În al treilea rând, în ceea ce privește critica invocată de Areva în memoriul său în replică și menționată la punctul 61 de mai sus, trebuie amintit că rezultă din cuprinsul articolului 42 alineatul (2) și al articolului 118 din Regulamentul de procedură [49] că, pe parcursul procesului, invocarea de motive noi este interzisă, cu excepția cazului în care acestea se întemeiază pe elemente de drept și de fapt care au apărut în cursul procedurii. Or, trebuie să se constate că Areva a invocat acest motiv abia în stadiul replicii [50] și că acesta nu se întemeiază pe elemente care ar fi apărut după introducerea recursului [51]. Un astfel de motiv nou, invocat pentru prima dată în cursul prezentei proceduri, este, în opinia noastră, în mod vădit tardiv și, prin urmare, inadmisibil [52].

76. În lumina tuturor celor de mai sus, apreciem că primul motiv invocat de Areva și al doilea aspect al celui de al doilea motiv invocat de grupul Alstom trebuie respinse.

4. Cu privire la al patrulea aspect al celui de al doilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom

77. În cadrul celui de al patrulea aspect al celui de al doilea motiv, societățile din grupul Alstom invocă o nemotivare în hotărârea atacată, întrucât punctul 206 din aceasta nu ar permite să se știe, pe de o parte, de ce Comisia putea, fără a motiva decizia în litigiu în această privință, să aplice amenzi unor subiecte care nu mai constituiau o unitate economică la momentul adoptării deciziei în litigiu și, pe de altă parte, de ce jurisprudența pe care ele o citaseră nu era relevantă.

48 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior (punctul 64). Curtea a confirmat această abordare la punctul 70 din hotărârea pronunțată în aceeași cauză. A se vedea de asemenea în această privință Hotărârea Tribunalului din 9 septembrie 2011, Alliance One International/Comisia (T-25/06, Rep., p. II-5741, punctul 200).

49 — Admisibilitatea recursurilor care au fost formulate înainte de 1 noiembrie 2012, data intrării în vigoare a noului Regulament de procedură al Curții, trebuie apreciată, în conformitate cu adagiul *tempus regit actum*, în lumina Regulamentului de procedură al Curții de 19 iunie 1991. A se vedea în această privință Ordonanța Tribunalului din 7 septembrie 2010, Norilsk Nickel Harjavalta și Umicore/Comisia (T-532/08, Rep., p. II-3959, punctul 70 și jurisprudența citată), precum și nota de subsol 90 din Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Ziegler/Comisia, citată anterior. În noul Regulament de procedură al Curții, articolele menționate au devenit articolul 127 alineatul (1) și, respectiv, articolul 190 alineatul (1).

50 — Nu există în fapt nicio referire la acest motiv în cererea introductivă a recursului. Trebuie de asemenea remarcat că, deși în fața Tribunalului Areva a invocat un motiv întemeiat pe încălcarea de către Comisie a obligației sale de motivare, criticile pe care Areva le invocase în primă instanță nu priveau sub nicio formă problema exercitării efective de către Areva a unei influențe decisive asupra fostelor sale filiale.

51 — A se vedea Hotărârea din 17 iunie 2010, Lafarge/Comisia (C-413/08 P, Rep., p. I-5361, punctul 43 și jurisprudența citată). Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior, precum și Hotărârile Tribunalului din 16 iunie 2011, Air Liquide/Comisia (T-185/06, Rep., p. II-2809) și Edison/Comisia (T-196/06, Rep., p. II-3149), la care face referire Areva, nu pot fi considerate, în opinia noastră, elemente de drept și de fapt care ar fi apărut în cursul procedurii și care ar justifica invocarea unui motiv nou pe parcursul procesului. Astfel, pe de o parte, aceste hotărâri privesc chestiuni de drept, în special obligația de motivare în sarcina Comisiei, care au făcut obiectul unor hotărâri ale instanțelor Uniunii cu mult înainte de depunerea recursului. Pe de altă parte, trebuie să se constate că societățile din grupul Alstom au avut posibilitatea de a invoca un motiv echivalent (a se vedea analiza primului motiv la punctele 14-43 de mai sus) înainte ca toate aceste hotărâri să fie pronunțate.

52 — A se vedea Ordonanța din 6 octombrie 2011, ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni și alții/Comisia (C-448/10 P-C-450/10 P, punctul 68 și jurisprudența citată).

78. În această privință, am explicat deja în cadrul analizei celui de al doilea aspect al primului motiv invocat de societățile din grupul Alstom, la punctele 40-42 de mai sus, motivele pentru care considerăm că în speță Comisia nu trebuie criticată pentru că nu a furnizat o motivare specială privind obligarea societății-mamă la plata amenzii în solidar cu filiala sa care a participat în mod direct la înțelegere, chiar dacă acestea nu mai constituiau o unitate economică la momentul adoptării deciziei în litigiu.

79. La punctul 206 din hotărârea atacată, Tribunalul a explicat clar că Comisia putea aplica o amendă în solidar unor societăți care, la data adoptării deciziei, nu mai aparțineau aceluiași grup, din moment ce caracterul solidar al plății amenzii acoperea numai perioada de încălcare în care societățile formau o unitate economică și constituiau, așadar, o întreprindere în sensul dreptului concurenței. Tribunalul a precizat de asemenea că din jurisprudență nu rezulta - și aceasta indiferent de împrejurarea că această jurisprudență a fost sau nu a fost citată de părți - posibilitatea aplicării unei amenzi de plătit în solidar numai societăților care formau o unitate economică la data adoptării deciziei de aplicare a amenzii.

80. În aceste împrejurări, Tribunalului nu i se poate reproșa nicio încălcare a obligației sale de motivare, astfel încât, în opinia noastră, al patrulea aspect al celui de al doilea motiv trebuie de asemenea respins.

81. Din toate cele de mai sus rezultă că, în opinia noastră, cu excepția celui de al treilea aspect al celui de al doilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom, care, după cum am arătat, va fi analizat în continuare, acest motiv, precum și primul motiv invocat de Areva trebuie respinse.

C – *Cu privire la al treilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom, întemeiat pe încălcarea articolului 101 TFUE, în special a normelor care guvernează imputabilitatea încălcării, precum și a principiilor dreptului la un proces echitabil și ale prezumției de nevinovăție*

82. În cadrul celui de al treilea motiv, care se împarte în două aspecte, societățile din grupul Alstom invocă încălcarea articolului 101 TFUE și în special a normelor care guvernează imputabilitatea unei societăți-mamă a practicilor filialei sale, precum și a principiilor dreptului la un proces echitabil și ale prezumției de nevinovăție, consacrate la articolele 47 și 48 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și garantate prin articolul 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

1. Cu privire la primul aspect, referitor la impunerea unei *probatio diabolica* în sarcina Alstom

83. În cadrul primului aspect al acestui motiv, care se referă la punctele 84-110 din hotărârea atacată, societățile din grupul Alstom, încercând în același timp să repună în discuție jurisprudența Curții cu privire la imputarea în sarcina societății-mamă a încălcărilor săvârșite de filiala sa și în special prezumția de capital, critică Tribunalul pentru că a aplicat prezumția menționată într-un mod care i-ar fi conferit un caracter irefragabil, obligând societatea-mamă să facă o *probatio diabolica* pentru a o combate. Astfel, a deduce, astfel cum ar fi procedat Tribunalul la punctul 110 din hotărârea atacată, exercitarea efectivă a unei influențe decisive din simpla existență a unor legături organizaționale, economice și juridice între societatea-mamă și una dintre filialele sale, iar nu din fapte precise legate de un anumit comportament real pe piața relevantă, ar depăși limitele rezonabilului, conferind prezumției de capital un caracter irefragabil și impunând, prin urmare, o *probatio diabolica*. Potrivit jurisprudenței Curții, Comisia nu s-ar putea limita să se raporteze la legături inerente existenței unui grup, ci ar trebui să constate intervenția reală a societății-mamă pe piața relevantă. Influența decisivă ar trebui dovedită pe această piață și pentru practica în cauză. În această privință, ar fi necesar să se demonstreze că legăturile structurale au fost utilizate, în mod concret, pentru a influența comportamentul filialei pe piață. Dreptul la un proces echitabil și prezumția de nevinovăție ar fi grav afectate de o astfel de aplicare a prezumției de capital.

84. Acest aspect al celui de al treilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom se întemeiază, în opinia noastră, pe o interpretare eronată a hotărârii atacate.

85. Astfel, din cuprinsul punctului 103 din hotărârea atacată rezultă că Tribunalul a constatat că documentele prezentate de Alstom în cursul procedurii administrative atestau că „conducerea grupului Alstom, plasată sub răspunderea Alstom, participa la definirea modului de acțiune pe piață în legătură cu «sectorul T&D» al grupului Alstom și cu diferitele sale ramuri de activitate, și că aceasta controla permanent respectarea acestui mod de acțiune de către sectorul respectiv și de diferitele sale ramuri de activitate”.

86. Prin urmare, societățile din grupul Alstom nu pot susține că Tribunalul s-ar fi „limitat” să ia în considerare numai legăturile organizaționale, economice și juridice și nu ar fi examinat intervenția reală a societății-mamă pe piața relevantă pentru a deduce din aceasta exercitarea unei influențe decisive a societății-mamă asupra filialelor în cauză.

87. În această privință, trebuie de asemenea arătat că, potrivit unei jurisprudențe constante, legăturile organizaționale, economice și juridice dintre societatea-mamă și filiala sa au un rol principal în stabilirea autonomiei acesteia din urmă în raport cu prima și pentru problema dacă societatea-mamă a furnizat elemente de probă suficiente pentru a răsturna prezumția de capital [53].

88. Or, deși este clar că exercitarea influenței decisive se referă la comportamentul filialei pe piața vizată de încălcare, în schimb, nu rezultă din jurisprudență că Comisia ar fi obligată să demonstreze, astfel cum pretind societățile din grupul Alstom, că legăturile structurale au fost utilizate în mod concret pentru a influența comportamentul respectiv pentru a putea imputa societății-mamă, pe baza prezumției de capital, comportamentul filialei. Astfel, a recunoaște o asemenea obligație ar echivala cu a lipsi prezumția de utilitatea sa. Mai degrabă revine societății-mamă sarcina de a demonstra că, în pofida legăturilor organizaționale, economice și juridice dintre ea și filiala sa, aceasta din urmă și-a stabilit în mod autonom comportamentul pe piață.

89. În ceea ce privește argumentația societăților din grupul Alstom potrivit căreia prezumția de exercitare efectivă a unei influențe decisive menționată ar fi în contradicție cu principiile dreptului la un proces echitabil și ale prezumției de nevinovăție, este suficient să reamintim că jurisprudența constantă a recunoscut că această prezumție urmărește tocmai să asigure un echilibru între, pe de o parte, importanța obiectivului de a sancționa comportamentele contrare normelor de concurență, în special articolului 101 TFUE, și de a preveni repetarea acestora și, pe de altă parte, importanța cerințelor anumitor principii generale ale dreptului Uniunii precum, printre altele, principiul prezumției de nevinovăție. Acesta este motivul principal pentru care prezumția în cauză este relativă [54]. În plus, simplul fapt că o entitate nu prezintă, într-un anumit caz, elemente de probă de natură să răstoarne prezumția exercitării efective a unei influențe decisive nu înseamnă că respectiva prezumție nu poate fi în niciun caz răsturnată [55].

90. Din toate cele de mai sus rezultă că, în opinia noastră, primul aspect al celui de al treilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom trebuie respins.

53 — A se vedea Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia (C-97/08 P, Rep., p. I-8237, punctele 65 și 74), Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior (punctele 58 și 153; în cadrul acestui din urmă punct, reprodus la nota de subsol 19 din prezentele concluzii, Curtea a statuat în mod explicit că răsturnarea prezumției „ar necesita ca persoanele interesate să prezinte o probă referitoare la legăturile economice, organizatorice și juridice dintre societățile în cauză”), Hotărârea din 20 ianuarie 2011, General Química și alții/Comisia (C-90/09 P, Rep., p. I-1, punctul 37), Hotărârea din 29 martie 2011, ArcelorMittal Luxembourg/Comisia și Comisia/ArcelorMittal Luxembourg și alții (C-201/09 P și C-216/09 P, Rep., p. I -2239, punctul 96), precum și Ordonanța din 13 decembrie 2012, Transcatab/Comisia (C-654/11 P, punctul 31).

54 — A se vedea Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior (punctul 59), și Hotărârea din 8 mai 2013, ENI/Comisia (C-508/11 P, punctul 50).

55 — A se vedea Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior (punctul 66), și Ordonanța Transcatab/Comisia, citată anterior (punctul 32).

2. Cu privire la cel de al doilea aspect, referitor la o eroare de drept în stabilirea exercitării efective a unei influențe decisive a Areva T&D Holding asupra Areva T&D SA și asupra Areva T&D AG în perioada cuprinsă între 9 ianuarie și 11 mai 2004

91. Prin intermediul celui de al doilea aspect al celui de al treilea motiv, T&D Holding reproșează Tribunalului, „în temeiul acelorași principii care au fost dezvoltate în cadrul primului aspect", că a săvârșit erori de drept prin faptul că a confirmat, la punctele 144-152 din hotărârea atacată, decizia în litigiu în măsura în care prin aceasta se constată exercitarea efectivă a unei influențe decisive a Areva T&D Holding asupra Areva T&D SA și asupra Areva T&D AG în perioada cuprinsă între 9 ianuarie și 11 mai 2004. T&D Holding susține că, pentru justificarea concluziei Comisiei, Tribunalul s-a întemeiat pe cele două elemente invocate de Areva în cadrul primului motiv al acesteia și menționate la punctul 59 de mai sus, în cadrul primului motiv al acesteia. În special, concluzia pe care o desprinde Tribunalul din numirea de către Areva a unui nou director al Areva T&D Holding, care era de asemenea administrator al Areva T&D SA și al Areva T&D AG, și anume că nu este exclus ca recrutarea externă a acestui nou director să fi permis Areva să dobândească experiență în sectorul respectiv, ar constitui un scenariu ipotetic lipsit de temei juridic. Această concluzie nu ar ține seama de faptele prezentate în fața Tribunalului, întrucât ar fi cert că acest nou director nu avea nicio legătură prealabilă cu grupul Areva și, mai ales, că acesta nu cunoștea deloc sectorul respectiv. De aici ar rezulta că Tribunalul a considerat că Areva T&D Holding era obligată să facă dovada negativă a lipsei de intervenție în comportamentul filialelor sale, care ar fi similară cu o *probatio diabolica* și care ar fi conferit prezumției de capital un caracter irefragabil.

92. Or, acest al doilea aspect al celui de al treilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom se limitează să reia unele dintre argumentele invocate de Areva în cadrul primului motiv, care a fost analizat - și respins - la punctele 59-76 de mai sus.

93. În special, în ceea ce privește explicațiile referitoare la *probatio diabolica*, facem trimitere la considerațiile pe care le-am prezentat la punctul 74 de mai sus.

94. Referitor la împrejurarea că Tribunalul, la punctul 150 din hotărârea atacată, a făcut referire la faptul că grupul Areva ar fi putut dobândi experiența necesară în sectorul T&D prin recrutarea unui nou director, am precizat deja, la punctul 69, că era vorba despre o motivare suplimentară prin care se urmărea exclusiv consolidarea respingerii argumentului potrivit căruia, necunoscând sectorul, Areva T&D Holding nu era în măsură să exercite în mod efectiv o influență decisivă asupra filialelor sale începând de la 9 ianuarie 2004, concluzie care se întemeia pe alte elemente.

95. Rezultă că Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare de drept prin faptul că a confirmat, la punctele 144-152 din hotărârea atacată, decizia în litigiu în măsura în care prin aceasta s-a constatat exercitarea efectivă a unei influențe decisive a Areva T&D Holding asupra Areva T&D SA și asupra Areva T&D AG în perioada cuprinsă între 9 ianuarie și 11 mai 2004 și că, prin urmare, al doilea aspect al celui de al treilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom și, astfel, acest motiv în întregime trebuie respinse.

D – *Cu privire la al patrulea motiv și la al treilea aspect al celui de al doilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom și la al doilea și al treilea motiv invocat de Areva, întemeiate pe erori și pe încălcări de drept, precum și pe încălcări ale obligației de motivare cu privire la aplicarea normelor referitoare la caracterul solidar al plății amenzii*

96. Al patrulea motiv și al treilea aspect al celui de al doilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom, precum și al doilea și al treilea motiv invocat de Areva, în cadrul cărora au fost invocate mai multe erori de drept, încălcări de drept și încălcări ale obligației de motivare de către Tribunal, toate au în comun faptul că privesc, chiar dacă din perspective diferite, aplicarea și interpretarea normelor

referitoare la caracterul solidar al plății amenzii aplicate pentru încălcare. În plus, în cadrul acestor motive, Comisia a ridicat excepții de inadmisibilitate și a formulat cereri de înlocuire de motive care se suprapun în mare măsură. Având în vedere aceste considerații, apreciem că este oportun să analizăm împreună aceste critici și motive.

97. Criticile invocate de părți împotriva hotărârii atacate pot fi împărțite, în esență, în două grupe. Într-o primă grupă de critici, recurentele reproșează Tribunalului că a săvârșit mai multe erori și încălcări de drept prin crearea unei „solidarități *de facto*" între cele două societăți-mamă succesive, Areva și Alstom. În special, ele susțin că crearea acestei solidarități *de facto* ar conduce la încălcarea principiilor securității juridice și individualizării pedepselor. Într-o a doua grupă de critici, recurentele solicită ca Tribunalul să fie cenzurat pentru că a săvârșit mai multe erori de drept în interpretarea și în aplicarea normelor privind solidaritatea, care ar conduce la o încălcare a principiilor menționate anterior, a articolului 7 CE[56], precum și a obligației de motivare.

1. Hotărârea atacată

98. Tribunalul a respins motivele și criticile întemeiate pe încălcarea principiului securității juridice la punctele 209-218 din hotărârea atacată, motivele și criticile întemeiate pe încălcarea principiului individualizării pedepselor la punctele 219-222 din hotărârea menționată și motivele și criticile privind delegarea nelegală de competență cu încălcarea articolului 7 CE la punctele 232-237 din hotărârea atacată. Tribunalul a putut astfel să concluzioneze că Comisia nu încălcase normele în materia caracterului solidar al plății amenzilor. În continuare, în cadrul reformării amenzii în temeiul competenței sale de fond, Tribunalul, la punctele 318-323 din hotărârea atacată, a confirmat configurația solidarității utilizată de Comisie[57].

99. În special, la punctele 213-216 din hotărârea atacată, Tribunalul a respins motivul întemeiat pe o încălcare a principiului securității juridice interpretat ca o excepție de nelegalitate îndreptată împotriva normelor în materia caracterului solidar al plății amenzilor, întrucât aceste norme ar fi o sursă de incertitudine privind plata amenzii, stabilirea debitorului obligației de plată și situația juridică a codebitorilor solidari. În acest scop, Tribunalul a arătat mai întâi că decizia prin care Comisia impune mai multor societăți plata în solidar a unei amenzi produce neîndoielnic toate efectele legate, de drept, de regimul juridic al plății amenzilor în dreptul concurenței, atât în cadrul raporturilor dintre creditor și codebitorii solidari, cât și în raporturile dintre codebitorii solidari.

100. În continuare, Tribunalul a considerat că, în lipsa unei mențiuni contrare în cuprinsul deciziei prin care Comisia aplică o amendă care urmează a fi plătită în solidar de mai multe societăți ca urmare a comportamentului ilicit al unei întreprinderi, aceasta le impută comportamentul respectiv în mod egal din punctul de vedere al răspunderii. Rezultă, potrivit Tribunalului, că societățile cărora li se aplică o amendă care urmează a fi plătită în solidar și cărora li se atribuie, în lipsa unei mențiuni contrare în decizia de aplicare a amenzii, o răspundere egală în săvârșirea încălcării trebuie, în principiu, să contribuie în părți egale la plata amenzii aplicate din cauza acestei încălcări (denumită în continuare „regula răspunderii în părți egale"). În consecință, societatea de la care Comisia percepe integral cuantumul amenzii poate, potrivit Tribunalului, chiar în temeiul deciziei Comisiei, să formuleze o acțiune în restituire împotriva fiecăruia dintre debitorii săi solidari pentru cota lui parte. Pe baza acestei reguli a răspunderii în părți egale, Tribunalul a concluzionat că, deși decizia prin care mai multor societăți li se aplică o amendă care urmează a fi plătită în solidar nu permite să se stabilească *a priori* care dintre aceste societăți va avea obligația efectivă să plătească amenda în contul Comisiei, ea nu exclude posibilitatea ca fiecare dintre aceste societăți să cunoască fără nicio îndoială cota-parte din cuantumul amenzii ce îi revine în nume propriu și să acționeze împotriva codebitorilor solidari pentru restituirea sumelor pe care le-ar fi plătit în plus față de această cotă-parte.

56 — Devenit articolul 13 TUE.

57 — A se vedea de asemenea punctul 3 a doua liniuță din dispozitivul hotărârii atacate.

2. Cu privire la crearea unei solidarități *de facto* între Areva și Alstom

a) Argumentele părților

i) Argumentele invocate de Areva și de societățile din grupul Alstom

101. În cadrul celui de al doilea și - în parte - al celui de al treilea motiv, Areva susține că Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de drept în aplicarea normelor referitoare la caracterul solidar al plății amenzilor, pe de o parte, prin faptul că nu a sancționat Comisia pentru că a creat o solidaritate *de facto* între Areva și Alstom, două societăți care nu au format niciodată, împreună, o unitate economică comună, și, pe de altă parte, prin faptul că a aplicat el însuși, în cadrul competenței de fond, amenzi care ar avea efectul de a crea o astfel de solidaritate. Această eroare de drept ar avea drept consecință o încălcare a principiilor securității juridice și individualizării pedepselor.

102. În cadrul celui de al doilea aspect al celui de al patrulea motiv, societățile din grupul Alstom susțin de asemenea că Tribunalul ar fi încălcat principiile securității juridice și individualizării pedepselor în măsura în care nu ar fi repusă în discuție aplicarea solidarității astfel cum a fost efectuată de Comisie, care conducea la crearea unei solidarități *de facto* între Alstom și Areva, două societăți care nu au constituit niciodată o unitate economică împreună. Această solidaritate *de facto* ar decurge, pe de o parte, din faptul că cuantumul de 25 500 000 de euro (redus la 20 400 000 de euro de Tribunal) aplicat în solidar Areva și fostelor sale filiale face parte din cuantumul de 53 550 000 de euro (redus la 48 195 000 de euro de Tribunal) aplicat în solidar Alstom și Areva T&D SA și, pe de altă parte, din faptul că suma cuantumurilor maxime pentru care societățile-mamă succesive sunt considerate răspunzătoare depășește cuantumul pe care trebuie să îl plătească filiala. În aceste condiții, indiferent de interpretarea deciziei în litigiu care ar fi reținută, plata amenzii de către unul dintre grupuri ar avea un impact direct asupra datoriei societăților din celălalt grup, deși aceste grupuri nu au format niciodată o entitate economică unică.

103. Or, astfel cum ar fi statuat Tribunalul în cauza Trioplast [58], impunerea unei solidarități, chiar dacă acesta este doar *de facto*, între societăți care nu au aparținut niciodată aceleiași întreprinderi ar fi contrară atât principiului individualizării pedepselor, întrucât, într-o astfel de ipoteză, o întreprindere ar fi sancționată pentru fapte care nu îi sunt reproșate în mod individual, cât și principiului securității juridice, întrucât societățile-mamă nu ar putea să cunoască fără ambiguitate suma exactă pe care fiecare dintre ele trebuie să o plătească pentru perioada pentru care a fost considerată răspunzătoare în solidar cu filiala sa pentru încălcare. În plus, regula răspunderii în părți egale preconizată de Tribunal [59], chiar dacă ar exista, fapt pe care recurentele îl contestă, nu ar putea explica soluția adoptată de Tribunal în hotărârea atacată. Astfel, chiar dacă amenda ar fi împărțită în părți egale între codebitori, suma efectiv percepută de la una dintre societățile-mamă ar depinde întotdeauna de suma percepută de la celelalte societăți.

104. În sfârșit, recurentele se opun excepției de inadmisibilitate ridicate de Comisie. Areva susține că nu a adăugat niciun element nou la criticile invocate în fața Tribunalului și că, *quod non*, ar fi invocat numai argumente noi (iar nu motive noi), care susțineau motivul întemeiat pe încălcarea normelor privind solidaritatea dezvoltat în primă instanță. În orice caz, între acțiunea în fața Tribunalului și recursul în fața Curții ar fi intervenit deopotrivă elemente de fapt și de drept noi [60], care ar fi suficiente în sine pentru a justifica faptul că aceste argumente au fost invocate numai pe parcursul procesului. Societățile din grupul Alstom susțin că, deși expresia „solidaritate *de facto*” nu a fost utilizată în primă instanță, această solidaritate ar fi fost menționată în mai multe rânduri în

58 — Citată la nota de subsol 32.

59 — Punctul 215 din hotărârea atacată.

60 — Areva menționează în special ca element de fapt nou cesiunea Areva T&D SA grupului Alstom în anul 2010 (a se vedea punctul 6 din prezentele concluzii), iar ca element de drept nou, Hotărârea Tribunalului pronunțată în cauza Trioplast.

înscrisurile Alstom și ar fi fost dezbătută în fața Tribunalului. Acestea se referă la primul și la al doilea motiv invocat în fața Tribunalului, la memoriile Comisiei, precum și la pledoaria din cadrul ședinței a reprezentanților Alstom. Prin urmare, argumentația privind solidaritatea *de facto* nu ar constitui un motiv nou, ci doar o dezvoltare a unui motiv deja invocat în fața Tribunalului.

ii) Argumentele Comisiei

105. Comisia susține că atât al doilea motiv invocat de Areva, cât și al doilea aspect al celui de al patrulea motiv invocat de societățile din grupul Alstom sunt inadmisibile ca motive noi care modifică obiectul litigiului dedus judecății Tribunalului. Astfel, din cuprinsul punctelor 192-195 din hotărârea atacată și din memoriile prezentate de Areva și de Alstom în fața Tribunalului ar rezulta că argumentele acestora ar privi aspecte diferite, care nu făceau nicidecum referire la vreo solidaritate *de facto* între societățile-mamă Alstom și Areva. Argumentele dezvoltate în fața Tribunalului nu ar fi privit decât solidaritatea, *de iure*, și nu *de facto*, dintre Areva T&D SA și societățile-mamă succesive ale acesteia, în ceea ce privește Areva, și solidaritatea dintre Areva T&D SA și societatea-mamă anterioară a acesteia, Alstom, în ceea ce privește societățile din grupul Alstom.

106. Pe fond, Comisia susține că faptul că o amendă în solidar a fost aplicată Areva T&D SA și celorlalte societăți din grupul Areva, deși această societate a fost de asemenea considerată răspunzătoare în solidar cu Alstom, se explică prin simpla împrejurare că este vorba despre o filială care a participat la o încălcare sub controlul a două societăți-mamă succesive. Transferul filialei respective ar fi condus la o situație de dublă solidaritate, aceasta fiind răspunzătoare în solidar cu fiecare dintre societățile-mamă. Aceasta nu înseamnă însă că Areva și Alstom ar fi considerate răspunzătoare în solidar. De altfel, abordarea care constă în a aplica unei societăți-mamă același cuantum de plecare ca acela reținut în ceea ce privește filiala care a participat direct la înțelegere fără ca acest cuantum de plecare să fie repartizat, în cazul unei succedări în timp a mai multor societăți-mamă, nu poate fi considerată necorespunzătoare în sine [61].

107. Comisia consideră că de aici rezultă că, în situația din speță, în care filiala Areva T&D SA este considerată răspunzătoare în solidar cu cele două societăți-mamă succesive, fiecăreia dintre aceste două societăți i se putea aplica un cuantum de plecare întreg, care să fie identic cu cuantumul de plecare al filialei, cuantum care, ulterior, ar fi fost înmulțit cu duratele individuale ale încălcării aferente fiecăruia dintre destinatari și circumstanța agravantă întemeiată pe rolul de conducător al încălcării. De aici ar fi rezultat trei cuantumuri diferite ale amenzilor pentru societățile în cauză. Deși există mai multe metode posibile pentru a defini răspunderea solidară, Comisia, în exercitarea marjei sale de apreciere, ar fi ales să solicite un singur cuantum de plecare în solidar de la cele trei societăți, aplicând cea mai avantajoasă dintre metodele care puteau fi avute în vedere pentru societățile-mamă în cauză.

108. În continuare, deși, în opinia sa, concluzia Tribunalului potrivit căreia nu a existat o încălcare a principiilor securității juridice și individualizării pedepselor trebuie aprobată, Comisia solicită totuși Curții să înlocuiască motivele reținute de Tribunal la punctele 213-215 din hotărârea atacată pentru a ajunge la această concluzie. Astfel, aceasta consideră că, în mod contrar celor statuate de Tribunal, ea nu are nicio competență să stabilească contribuția aferentă plății unei amenzi în raporturile dintre diferiții codebitori. Deși metoda de a organiza solidaritatea adoptată în speță implică o suprapunere a sumelor datorate de Areva și de Alstom, aceasta nu face ca societățile menționate să fie în mod direct și *stricto sensu* răspunzătoare în solidar una cu cealaltă. Astfel, ceea ce contează din punct de vedere juridic ar fi răspunderea solidară a fiecărei societăți-mamă cu filiala transferată. Multiplicarea legăturilor de solidaritate ale filialei în cazul unei vânzări a acesteia în perioada încălcării nu ar

61 — Comisia se referă la Hotărârea Trioplast, citată anterior (punctul 74).

schimba natura juridică a relațiilor individuale dintre această filială și fiecare dintre societățile-mamă. Într-o astfel de situație de răspundere solidară *de facto* între societăți-mamă succesive ale unei filiale, s-ar aplica aceleași considerații pe care se întemeiază, potrivit jurisprudenței, o solidaritate convențională între o societate-mamă și o filială.

b) Analiză

i) Cu privire la admisibilitate

109. În prealabil, este necesar să se analizeze excepția de inadmisibilitate ridicată de Comisie cu privire la criticile referitoare la crearea unei solidarități *de facto* între Areva și Alstom. Comisia susține în esență că aceste critici nu ar fi fost invocate decât în cadrul recursului și ar constitui astfel motive noi, care ar modifica obiectul litigiului dedus judecății Tribunalului și ar fi, așadar, inadmisibile.

110. În această privință, trebuie mai întâi amintit că, potrivit articolului 58 primul paragraf din Statutul Curții, recursul înaintat Curții de Justiție se limitează la chestiuni de drept și poate fi întemeiat pe motive care privesc, printre altele, încălcarea dreptului Uniunii de către Tribunal.

111. Pe de altă parte, articolul 113 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții [62] prevede că recursul nu poate modifica obiectul litigiului dedus judecății Tribunalului.

112. Dintr-o jurisprudență constantă rezultă că competența Curții este în principiu limitată la aprecierea soluției legale pronunțate cu privire la motivele dezbătute în fața instanțelor de fond [63]. Prin urmare, o parte nu poate, în principiu, să invoce pentru prima dată în fața Curții un motiv pe care nu l-a invocat în fața Tribunalului, în măsura în care acest fapt ar permite Curții să controleze legalitatea soluției reținute de Tribunal având în vedere motive pe care acesta nu a avut ocazia să le examineze [64].

113. Totuși, un argument nou care reprezintă o simplă dezvoltare sau extindere a argumentației prezentate în fața Tribunalului nu constituie un motiv nou, ci trebuie considerat drept continuarea legală a unui motiv deja invocat într-o etapă anterioară a procedurii [65]. Un astfel de argument este, așadar, admisibil [66].

114. În speță, trebuie mai întâi să constatăm că, în fața Tribunalului, nici Areva, nici societățile din grupul Alstom nu au invocat în mod expres o critică întemeiată pe faptul că crearea unei solidarități *de facto* între Areva și Alstom ar încălca principiile securității juridice și individualizării pedepselor, astfel cum au procedat în recursurile formulate. În cererile lor introductive în primă instanță, acestea au invocat motive întemeiate pe încălcarea normelor privind solidaritatea, însă numai în legătură cu crearea unei solidarități *de iure* între societățile-mamă (Alstom și, respectiv, Areva) și filială (Areva T&D SA), iar nu în legătură cu crearea unei solidarități *de facto* între cele două societăți-mamă succesive. Prin urmare, deși ele încearcă să demonstreze că aceste critici nu ar constitui elemente noi, dimpotrivă, în opinia noastră, este clar că această situație se regăsește în prezenta cauză.

62 — Devenit articolul 170 din noul Regulament de procedură al Curții (a se vedea nota 50).

63 — A se vedea printre altele Hotărârea din 11 decembrie 2008, Comisia/Département du Loiret (C-295/07 P, Rep., p. I-9363, punctul 95 și jurisprudența citată), Hotărârea Elf Aquitaine, citată anterior (punctul 35 și jurisprudența citată), precum și Hotărârea Schindler Holding și alții/Comisia, citată anterior (punctul 55 și jurisprudența citată).

64 — A se vedea punctul 20 din Concluziile noastre prezentate la 30 aprilie 2009 în cauza Prym și Prym Consumer/Comisia (Hotărârea din 3 septembrie 2009, C-534/07 P, Rep., p. I-7415) și jurisprudența citată.

65 — A se vedea punctul 28 din Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Akzo Nobel și alții/Comisia, citată anterior, precum și punctul 39 din hotărârea pronunțată în aceeași cauză. A se vedea de asemenea Hotărârea din 4 octombrie 2007, Naipes Heraclio Fournier/OAPI (C-311/05 P, punctul 59), și Hotărârea din 12 noiembrie 2009, SGL Carbon/Comisia (C-564/08 P, punctul 24).

66 — A se vedea Hotărârile Akzo Nobel/Comisia (punctul 39) și SGL Carbon/Comisia (punctul 24), citate anterior. A se vedea de asemenea Hotărârea din 24 septembrie 2002, Falck și Acciaierie di Bolzano/Comisia (C-74/00 P și C-75/00 P, Rec., p. I-7869, punctul 178), Hotărârea din 18 ianuarie 2007, PKK și KNK/Consiliul (C-229/05 P, Rep., p. I-439, punctele 64-66), precum și Comisia/Département du Loiret, citată anterior (punctul 99).

115. În consecință, problema fundamentală care se pune aici este aceea de a evalua dacă aceste critici noi trebuie să fie calificate drept motiv nou care modifică obiectul litigiului, astfel cum susține Comisia, sau dacă ele constituie o dezvoltare sau o extindere a motivelor invocate în fața Tribunalului, astfel cum susțin atât Areva, cât și societățile din grupul Alstom.

116. Am avut deja ocazia să subliniem că distincția dintre argument nou (admisibil) și motiv nou (inadmisibil) este o problemă delicată cu privire la care abordările în jurisprudență nu sunt întotdeauna coerente [67]. De asemenea, am subliniat că o critică bazată pe un temei juridic diferit de motivele invocate în fața Tribunalului trebuie să fie considerată ca fiind un motiv nou care trebuie declarat inadmisibil, în timp ce o critică formulată pentru susținerea unui motiv deja invocat în fața Tribunalului poate, după caz, să constituie un argument admisibil [68].

117. În speță, în ceea ce privește în primul rând Alstom, trebuie să se sublinieze că în fața Tribunalului aceasta invocase un motiv, al doilea, întemeiat, la fel ca în recursul pe care l-a formulat, pe încălcarea normelor de drept aplicabile solidarității care a condus la încălcarea principiilor securității juridice și individualizării pedepselor. Or, este adevărat că în fața Tribunalului, în cadrul motivului respectiv, Alstom nu urmărea în mod explicit crearea unei solidarități *de facto* între societățile-mamă succesive, ci solicita sancționarea impunerii unei relații de solidaritate între ea însăși și Areva T&D SA, societăți care nu mai constituiau o unitate economică la momentul adoptării deciziei. Cu toate acestea, trebuie să se constate că, în cadrul criticii întemeiate pe încălcarea principiului individualizării pedepselor, Alstom a contestat *în mod explicit* împrejurarea că cuantumul de 25 500 000 de euro al amenzii aplicate Areva și fostelor sale filiale făcea parte integrantă din cuantumul de 53 550 000 de euro al amenzii aplicate în solidar Alstom și Areva T&D SA, susținând că o astfel de repartizare solidară a datoriei între codebitori conducea la o încălcare a principiului individualizării pedepselor [69]. Această problemă specifică a fost de asemenea ridicată ulterior în cadrul ședinței în fața Tribunalului, după cum reiese din susținerile societății Alstom care nu sunt contestate de Comisie.

118. Or, tocmai din această înlănțuire a amenzii aplicate în solidar Areva și fostelor sale filiale cu amenda aplicată în solidar Alstom și Areva T&D SA rezultă solidaritatea *de facto* dintre Areva și Alstom contestată în cadrul recursurilor. În plus, în cadrul criticii întemeiate pe încălcarea principiului securității juridice, invocată în cadrul aceluiași motiv în primă instanță, Alstom a invocat în mod explicit incertitudinea cu privire la executarea sancțiunii la care conducea aplicarea normelor privind solidaritatea efectuată de Comisie [70].

119. Prin urmare, trebuie să se constate că, deși în fața Tribunalului Alstom nu invocase, astfel cum a procedat în recurs, o critică potrivit căreia crearea între Alstom și Areva a unei solidarități *de facto*, sub această denumire [71], conducea la încălcarea principiilor individualizării pedepselor și securității juridice, aceasta invocase totuși în mod explicit, în cadrul unui motiv care se întemeia pe exact aceleași temeiuri juridice ca și motivul invocat în recurs, faptul că premisa din care decurge această solidaritate *de facto*, și anume înlănțuirea celor două amenzi aplicate în solidar între filială și societățile-mamă succesive, conducea la o astfel de încălcare.

67 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Prym și Prym Consumer/Comisia, citată anterior (punctul 26), în care am arătat că, în opinia noastră, asimilarea la regimul inadmisibilității invocării unor motive noi a oricărui argument nou dezvoltat de recurenți în susținerea unui motiv și stabilirea inadmisibilității argumentului respectiv sunt criticabile (a se vedea jurisprudența citată).

68 — A se vedea în special Concluziile noastre prezentate în cauza Prym și Prym Consumer/Comisia, citată anterior (punctul 27), și Hotărârea din 25 octombrie 2007, Komninou și alții/Comisia (C-167/06 P, punctul 24).

69 — A se vedea punctele 80-85 din cererea introductivă a Alstom în primă instanță și în special punctul 83.

70 — *Idem* (punctul 77).

71 — Părțile par să fi fost inspirate de utilizarea expresiei „solidaritate *de facto*”, astfel cum este utilizată în cadrul Hotărârii Trioplast, la care fac trimitere în mai multe rânduri.

120. În aceste condiții, apreciem că nu se poate considera că criticile invocate de Alstom în recursul formulat modifică obiectul litigiului într-o asemenea măsură încât să fie considerate inadmisibile. Aceste critici constituie mai degrabă dezvoltarea celor invocate în fața Tribunalului. Prin urmare, în opinia noastră, ele trebuie considerate admisibile în privința Alstom.

121. În schimb, cu privire la Areva situația este puțin diferită. Astfel, în primă instanță, asemenea Alstom, aceasta a invocat un motiv (al patrulea) întemeiat pe încălcarea normelor privind solidaritatea, care urmărea în mod expres numai obligarea Areva T&D SA în solidar cu Alstom, iar nu crearea unei solidarități *de facto* între societățile-mamă succesive. În cadrul acestui motiv, Areva a susținut că aplicarea greșită a normelor privind solidaritatea determinase încălcarea principiului securității juridice[72], dar nu a invocat, în acest context, o critică întemeiată pe încălcarea principiul individualizării pedepselor. În plus, spre deosebire de situația Alstom, din înscrisurile societății Areva nu rezultă că aceasta ar fi contestat în fața Tribunalului, *în mod explicit* în cadrul acestui motiv, împrejurarea că amenda care îi fusese aplicată făcea parte integrantă din amenda aplicată în solidar Alstom și Areva T&D SA. Prin urmare, pentru Areva, legătura dintre motivul invocat în primă instanță și noua critică invocată în recurs este mai slabă decât pentru Alstom.

122. Cu toate acestea, în speță, în primul rând, Areva a invocat în primă instanță un motiv care se întemeiază, cel puțin în parte, pe același temei juridic ca și cel invocat în recursul formulat de aceasta, și anume un motiv întemeiat pe încălcarea principiului securității juridice în aplicarea normelor privind solidaritatea. În al doilea rând, în cadrul argumentației sale întemeiate pe încălcarea normelor privind solidaritatea[73], Areva a invocat probleme referitoare la legătura care se stabilea între ea și Alstom, având în vedere dubla sancționare în solidar pentru ea și Areva T&D SA, pe de o parte, și pentru Alstom și Areva T&D SA, pe de altă parte. În al treilea rând, după cum reiese din cuprinsul punctului 101 de mai sus, Areva, spre deosebire de Alstom, a solicitat în mod explicit să fie sancționată aplicarea normelor privind solidaritatea efectuată de însuși Tribunalul, în măsura în care acestea au avut ca efect crearea unei solidarități *de facto*. Or, în această privință, rezultă din jurisprudență că un recurent are dreptul să formuleze un recurs în care să invoce, în fața Curții, motive derivate din hotărârea atacată prin care să conteste fundamentarea acesteia în drept[74]. În al patrulea rând, trebuie de asemenea subliniat, pe de o parte, că problema înlănțuirii a două amenzi aplicate în solidar a fost, după cum am arătat la punctele 117 și 118 de mai sus, amintită de Alstom în fața Tribunalului, astfel încât problema respectivă nu era, prin urmare, complet străină de litigiul dedus judecății acestuia, și, pe de altă parte, că Tribunalul a conexat cele două cauze și a pronunțat o singură hotărâre care răspunde la toate motivele prezentate de părți în fața sa[75].

123. În aceste condiții speciale, apreciem că se poate considera că critica întemeiată pe faptul că crearea unei solidarități *de facto* între Areva și Alstom ar încălca principiul securității juridice nu este susceptibilă să modifice obiectul litigiului astfel cum a fost definit în fața Tribunalului. În schimb, întrucât nu a fost invocat în primă instanță de Areva, nici de fostele sale filiale coreclamante la Tribunal (în prezent filiale ale Alstom și corecurente ale Alstom în cauza C-253/11 P), critica întemeiată pe încălcarea principiului individualizării pedepselor trebuie, în opinia noastră, considerată inadmisibilă în privința acestora.

72 — În special în cadrul celui de al cincilea aspect al celui de al patrulea motiv menționat.

73 — În special în cadrul celui de al treilea, al celui de al patrulea și al celui de al șaselea aspect ale celui de al patrulea motiv invocat de aceasta.

74 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior (punctele 139 și 140), precum și Hotărârea din 29 noiembrie 2007, Stadtwerke Schwäbisch Hall și alții/Comisia (C-176/06, punctul 17).

75 — Or, cele două cauze, chiar fiind conexate, sunt două cauze distincte, cu două obiecte care nu coincid în mod necesar. Cu toate acestea, din jurisprudență rezultă că, atunci când Tribunalul a conexat două cauze și a pronunțat o singură hotărâre care răspunde la toate motivele prezentate de părțile la procedura din fața sa, recunoașterea unei anumite conexiuni între motivele și argumentele invocate de diferitele părți în fața Tribunalului poate fi admisă în recurs. A se vedea în acest sens Hotărârea din 11 iulie 2013, Team Relocations și alții/Comisia (C-444/11 P, punctul 34), și Hotărârea din 24 martie 2011, ISD Polska și alții/Comisia (C-369/09 P, Rep., p. I-2011, punctul 85 și jurisprudența citată).

ii) Cu privire la fond

124. Atât Areva, cât și societățile din grupul Alstom reproșează în esență Tribunalului că a încălcat principiul securității juridice și al individualizării pedepselor prin faptul că a confirmat aplicarea normelor privind solidaritatea, astfel cum a fost efectuată de Comisie, care a condus la crearea unei solidarități *de facto* între Areva și Alstom, două societăți care nu au constituit niciodată o entitate economică unitară.

125. În această privință, trebuie mai întâi amintit că principiul securității juridice constituie un principiu general al dreptului Uniunii, care impune printre altele ca orice act al instituțiilor Uniunii să fie clar și precis și să permită persoanelor interesate să cunoască cu exactitate întinderea obligațiilor pe care le instituie în sarcina acestora și ca acestea din urmă să își poată cunoaște fără ambiguitate drepturile și obligațiile și să ia decizii în consecință [76]. Acest principiu se impune cu o rigoare deosebită atunci când este vorba despre un act care poate presupune implicații financiare, pentru a permite persoanei interesate să cunoască în mod exact întinderea obligațiilor pe care actul i le impune [77].

126. Trebuie de asemenea amintit că principiul individualizării pedepselor, care este un corolar al principiului răspunderii personale, aplicabil în orice procedură administrativă care poate conduce la sancțiuni în temeiul dreptului concurenței [78], impune ca o persoană să fie sancționată numai pentru faptele care îi sunt reproșate în mod individual. Astfel, în temeiul principiului menționat, o faptă sancționabilă nu poate fi imputată decât autorului acesteia [79] și, prin urmare, o pedeapsă nu poate fi suportată de o altă persoană decât cea vinovată [80].

– Cu privire la crearea solidarității *de facto*

127. În speță, Comisia și, în urma reformării amenzii, Tribunalul au impus Alstom o amendă de 53 550 000 de euro (redusă de Tribunal la 48 195 000 de euro), considerând răspunzătoare pentru plata întregului cuantum al amenzii menționate societatea Areva T&D SA. Cu privire la cuantumul impus Areva T&D SA, Areva și celelalte două foste filiale ale acesteia sunt considerate răspunzătoare în solidar cu Areva T&D SA în limita sumei de 25 500 000 de euro (redusă la 20 400 000 de euro ca urmare a reformării efectuate de Tribunal). Prin urmare, filiala cedată, Areva T&D SA, este considerată răspunzătoare în solidar pentru plata amenzii care i-a fost aplicată atât cu fosta, cât și cu noua sa societate-mamă.

128. În această privință, trebuie subliniat că nu se contestă că Areva și Alstom nu au constituit niciodată o entitate economică unică și, prin urmare, împreună, o întreprindere potrivit dreptului concurenței. În speță, filiala, și anume Areva T&D SA, este cea care a constituit o entitate economică unitară, în mod succesiv, cu Alstom, în perioada cuprinsă între 7 decembrie 1992 și 8 ianuarie 2004 și cu Areva și fostele sale filiale în perioada cuprinsă între 9 ianuarie și 11 mai 2004. Acesta este motivul pentru care Comisia și, ulterior, Tribunalul au obligat la plată *de iure* exclusiv filiala în solidar cu societățile-mamă succesive ale acesteia. Comisia și Tribunalul nu au creat o solidaritate *de iure* între societățile-mamă propriu-zise.

76 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 29 martie 2011, ThyssenKrupp Nirosta/Comisia (C-352/09 P, Rep., p. I-2359, punctul 81), și Hotărârea ArcelorMittal Luxembourg/Comisia și Comisia/ArcelorMittal Luxembourg și alții, citată anterior (punctul 68).

77 — A se vedea Concluziile avocatului general Bot prezentate la 11 septembrie 2007 în cauza Comisia/Salzgitter (Hotărârea din 22 aprilie 2008, C-408/04 P, Rep., p. I-2767, punctul 298 și jurisprudența citată).

78 — Pentru considerații mai detaliate cu privire la principiile răspunderii personale și individualizării pedepselor, facem trimitere la Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior (punctul 74 și urm.).

79 — A se vedea punctul 63 din Concluziile avocatului general Ruiz-Jarabo Colomer prezentate la 11 februarie 2003 în cauza Aalborg Portland/Comisia (Hotărârea din 7 ianuarie 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00, Rec., p. I-123).

80 — A se vedea Concluziile avocatului general Bot prezentate la 26 octombrie 2010 în cauzele ArcelorMittal Luxembourg/Comisia și Comisia/ArcelorMittal Luxembourg și alții, citate anterior (punctul 181).

129. Or, în conformitate cu obiectivul specific solidarității[81], Comisia dispune de o libertate deplină în ceea ce privește perceperea amenzii de la oricare dintre persoanele juridice vizate, în funcție de capacitățile lor contributive. Astfel, în configurația solidarității, astfel cum este menționată la punctul 127 de mai sus, aceasta este liberă să solicite plata integrală sau parțială a amenzii filialei ori oricăreia dintre societățile-mamă care au controlat-o succesiv, până la plata integrală a amenzii.

130. Cu toate acestea, este evident că, într-o astfel de configurație a solidarității, perceperea amenzii de la una dintre societățile-mamă are în mod necesar un efect asupra perceperii amenzii de la cealaltă. Astfel, în cazul în care Comisia obține de la Alstom plata integrală a amenzii, filiala (Areva T&D SA, în prezent Alstom Grid SAS) va fi complet eliberată de obligația de a plăti Comisiei amenda care i-a fost aplicată și, în consecință, Areva și celelalte foste filiale ale sale, codebitori solidari ai Areva T&D SA, vor fi de asemenea liberate față de aceasta. Dimpotrivă, în cazul în care Comisia obține de la Areva plata amenzii aplicate acesteia, filiala și codebitorul său solidar, Alstom, vor fi liberate în limita sumei plătite Comisiei de către Areva.

131. La o astfel de solidaritate *de facto* se referă Alstom și Areva.

– Cu privire la încălcarea principiilor individualizării pedepselor și securității juridice

132. Or, o astfel de configurație a relațiilor de solidaritate dintre persoanele juridice sancționate pentru încălcarea normelor de concurență, care determină crearea unei solidarități *de facto* între societățile-mamă, care nu au constituit niciodată o entitate economică unitară, presupune încălcarea principiilor securității juridice și individualizării pedepselor?

133. În speță, pe de o parte, aplicarea normelor privind solidaritatea făcută de Comisie și confirmată de Tribunal ar determina o încălcare a principiului individualizării pedepselor, astfel cum este amintit la punctul 126 de mai sus, dacă, în configurația solidarității sus-menționate, persoana juridică de la care Comisia percepe amenda era obligată să achite o amendă pentru fapte sancționabile care nu sunt imputabile întreprinderii pentru care aceasta este chemată să răspundă pentru încălcare și, în special în prezenta cauză, pentru fapte sancționabile săvârșite într-o perioadă în care persoana juridică în cauză nu mai putea (sau nu putea încă) să fie chemată să răspundă pentru conduita ilicită, întrucât aceasta nu mai făcea (sau nu făcea încă) parte din entitatea economică unitară răspunzătoare pentru această conduită.

134. Pe de altă parte, o încălcare a principiului securității juridice ar avea loc în cazul în care configurația solidarității aleasă în decizia în litigiu și confirmată în hotărârea atacată a avut drept consecință faptul că persoanele în cauză, și anume persoanele juridice sancționate pentru comportamentul ilicit imputat unității economice din care făceau parte, nu pot cunoaște în mod exact și fără ambiguitate întinderea obligațiilor care le-au fost impuse prin actele instituțiilor, respectiv decizia în litigiu și, în măsura în care confirmă configurația solidarității, hotărârea atacată.

135. În speță, astfel cum am arătat la punctul 128, Areva și Alstom nu au constituit niciodată o entitate economică unitară și, prin urmare, o întreprindere potrivit dreptului concurenței. În schimb, acestea au format în mod succesiv cu filiala Areva T&D SA două entități comerciale distincte, fiecare răspunzătoare în mod individual pentru înțelegere pentru perioade și în condiții diferite.

81 — A se vedea în această privință punctul 52 din Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior.

136. În plus, trebuie să se constate că, în speță, răspunderea fiecărei societăți-mamă este în întregime derivată din cea a filialei, astfel încât, în măsura în care Comisia a ales în cadrul marjei sale de apreciere [82] să oblige societatea-mamă la plata amenzii în solidar cu filiala, răspunderea societății-mamă nu o poate depăși pe cea a filialei [83]. În aceste condiții, cuantumurile stabilite de Comisie în sarcina societăților-mamă reprezintă cuantumuri maxime în limita cărora sunt stabilite răspunderile solidare respective ale societăților-mamă succesive cu filiala [84].

137. Or, este adevărat, astfel cum a arătat Tribunalul la punctul 220 din hotărârea atacată pentru Alstom, că decizia în litigiu stabilește răspunderea personală a societăților-mamă în săvârșirea încălcării.

138. Cu toate acestea, într-un caz precum cel din prezenta cauză, în care cele două societăți-mamă nu au format niciodată, împreună, o entitate economică și Comisia a decis să le considere răspunzătoare în solidar cu filiala, principiul individualizării pedepselor impune ca amenda la care este obligată fiecare dintre acestea să nu depășească cota-parte din răspunderea sa solidară. Această cotă-parte corespunde părții atribuite fiecăreia dintre societățile-mamă din cuantumul total în limita căruia filiala este obligată în solidar cu societățile-mamă succesive [85].

139. În speță, configurația solidarității astfel cum a fost aleasă de Comisie și confirmată de Tribunal prezintă probleme în această privință. Astfel, în lipsa unei corespondențe între cuantumul amenzii la care este obligată filiala, Areva T&D SA, și cuantumurile amenzilor la care sunt obligate în solidar cu aceasta societățile-mamă succesive, nu este posibil să se determine ce amendă corespunde răspunderii individuale a fiecăreia dintre entitățile economice distincte, menționate la punctul 135. Dimpotrivă, rezultă din această situație, pe de o parte, că prima dintre aceste entități economice (cea constituită de Alstom și de Areva T&D SA) răspunde pentru totalitatea amenzii, chiar dacă aceasta nu a săvârșit încălcarea pe parcursul întregii perioade pentru care s-a aplicat amenda (și anume perioada cuprinsă între 7 decembrie 1992 și 11 mai 2004) și, pe de altă parte, că răspunderea celei de a doua (cea constituită de Areva T&D SA, de Areva și de celelalte foste filiale ale acesteia) depășește în mod substanțial cota-parte a cuantumului amenzii stabilite pentru totalitatea încălcării pe parcursul perioadei în cauză. Considerăm că o astfel de situație nu este compatibilă cu principiul individualizării pedepselor.

140. În plus, în măsura în care societățile-mamă nu sunt în măsură să determine fără ambiguitate cuantumul exact al amenzii pe care trebuie să o plătească pentru perioada pentru care sunt considerate răspunzătoare în solidar cu filiala lor pentru încălcare, trebuie de asemenea să se constate o încălcare a principiului securității juridice.

141. Apreciem că problemele decurg în realitate din faptul că, în decizia în litigiu, Comisia a considerat grupul Areva și grupul Alstom drept o entitate unitară de la începutul calculului amenzii [86]. În această privință și fără a fi necesară pronunțarea în mod special cu privire la acest aspect, arătăm că împrejurarea, invocată de Comisie, că Tribunalul a considerat în cauza Trioplast că abordarea constând în a atribui unei societăți-mamă același cuantum de plecare cu cel reținut pentru filiala care a participat în mod direct la înțelegere, fără ca acest cuantum de plecare să fie repartizat, în cazul succederii în timp a mai multor societăți-mamă, nu poate fi considerată ca necorespunzătoare este în sine indiferentă. Astfel, pe de o parte, nu metodologia utilizată pentru calcularea amenzii este vizată în

82 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 24 septembrie 2009, Erste Group Bank și alții/Comisia (C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P și C-137/07 P, Rep., p. I-8681, punctele 81-84), și Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții (punctul 81).

83 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 22 ianuarie 2013, Comisia/Tomkins (C-286/11 P, punctul 43), care a confirmat Hotărârea Tomkins/Comisia, citată anterior (în special punctul 38).

84 — A se vedea în acest sens Hotărârea Trioplast, citată anterior (punctul 168).

85 — *Ibidem* (punctul 169).

86 — A se vedea considerentul (486) al deciziei în litigiu.

prezentele recursuri, ci aplicarea normelor privind solidaritatea Pe de altă parte, acest argument este inoperant întrucât, chiar dacă metodologia menționată nu ar fi eronată în sine, aceasta nu ar schimba cu nimic faptul că, în speță, configurația solidarității aleasă de Comisie și confirmată de Tribunal implică o încălcare a principiilor individualizării pedepselor și securității juridice.

142. În plus, trebuie subliniat că incertitudinea nu poate fi atenuată prin regula răspunderii în părți egale stabilită de Tribunal la punctul 215 din hotărârea atacată și menționată la punctul 100 de mai sus.

143. Astfel, pe de o parte, după cum am arătat la punctele 88 și 89 din Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior, și astfel cum vom preciza la punctele 155 și următoarele, nu este stabilit că o astfel de regulă există în dreptul concurenței al Uniunii.

144. Pe de altă parte, în orice caz, chiar dacă această regulă ar exista, ea nu ar putea să atenueze incertitudinile care rezultă din configurația solidarității adoptată în prezenta cauză. Astfel, considerăm că aplicarea acesteia în speță implică riscul de a face să depindă cuantumul total al amenzii pentru care o persoană juridică este efectiv responsabilă de alegerea discreționară a Comisiei privind debitorul de la care aceasta intenționează să perceapă amenda. Astfel, acest cuantum ar putea să varieze după cum Comisia alege să perceapă amenda de la un debitor [87] sau de la altul [88], ceea ce considerăm că este inadmisibil în general și mai ales într-o situație în care codebitorii nu au aparținut niciodată unei entități economice unitare.

145. Cu privire la cererea de înlocuire a motivelor formulată de Comisie, în măsura în care aceasta urmărește să conteste competența sa de a determina raporturile interne dintre codebitorii solidari ai amenzii, considerăm că ar trebui să fie respinsă pentru motivele arătate la punctele 160-163, 169 și 173 de mai jos, precum și, mai detaliat, în cadrul analizei primului și a celui de al treilea motiv de recurs al Comisiei în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior, cuprinse la punctele 42-91 din Concluziile noastre prezentate în cauza menționată. În rest, mai mult decât o adevărată cerere de înlocuire a motivelor, în opinia noastră, Comisia pare să invoce argumente care urmăresc să conteste criticile formulate de recurente. În lumina considerațiilor de mai sus, aceste argumente trebuie totuși să fie respinse.

146. Rezultă din tot ceea ce precedă că, în opinia noastră, criticile întemeiate pe o eroare de drept în aplicarea normelor privind solidaritatea care determină o încălcare a principiilor securității juridice și individualizării pedepselor în legătură cu crearea unei solidarități *de facto* între Areva și Alstom trebuie să fie primite, subînțelegându-se că critica întemeiată pe încălcarea principiului individualizării pedepselor este, astfel cum am arătat la punctul 123 de mai sus, inadmisibilă pentru Areva.

87 — Astfel, aplicând regula răspunderii în părți egale, în opinia noastră, situația se prezintă după cum urmează: în cazul în care Comisia ar decide să perceapă în întregime amenda în cuantum (ca urmare a hotărârii Tribunalului) de 48 195 000 de euro de la Alstom, aceasta ar putea să obțină plata a jumătate din acest cuantum de la Areva T&D SA printr-o acțiune în regres. Prin urmare, Alstom ar plăti efectiv în total jumătate din amendă, și anume 24 097 500 de euro. Areva T&D SA ar trebui să suporte jumătatea restantă. Totuși, din această sumă, Areva și cele două foste filiale ale sale sunt codebitori solidari ai Areva T&D SA în limita cuantumului de 20 400 000 de euro, astfel încât Areva T&D SA ar putea solicita celorlalți trei codebitori ai săi cota-parte care le revine din acest cuantum (corespunzătoare unui cuantum de 5 100 000 de euro fiecare), Areva T&D SA rămânând singura răspunzătoare pentru diferența egală cu 3 697 500 de euro dintre amenda împărțită cu Alstom și amenda pentru care Areva și celelalte foste filiale sunt codebitori. În acest caz, amenda efectivă în sarcina Alstom ar fi egală cu 24 097 500 de euro, cea în sarcina Areva T&D SA ar fi egală cu 8 797 500 de euro (și anume 3 697 500 de euro restante + 5 100 000 de euro), iar cea în sarcina Areva și a celorlalte două foste filiale ar fi egală cu 5 100 000 de euro fiecare.

88 — În schimb, în cazul în care Comisia ar decide să perceapă mai întâi amenda de la Areva în limita cuantumului pentru care este răspunzătoare în solidar cu Areva T&D SA și cu cele două foste filiale, în opinia noastră, situația se prezintă după cum urmează: Areva ar fi obligată să plătească amenda în valoare de 20 400 000 de euro, iar ulterior aceasta ar putea să obțină de la codebitorii săi solidari plata cotei-părți care le revine (și anume 5 100 000 de euro fiecare), eventual pe calea unei acțiuni în regres. Ar rămâne să achite Comisiei partea restantă din amendă, și anume cuantumul de 27 795 000 de euro. Ulterior, Alstom și Areva T&D SA ar împărți în părți egale cuantumul menționat plus, eventual, cele 5 100 000 de euro plătite de Areva T&D SA societății Areva. Prin urmare, în acest caz, amenda efectivă aplicată Alstom ar fi egală cu 13 897 500 de euro (și anume jumătate din 27 795 000 de euro) sau eventual cu 16 447 500 de euro (dacă aceasta ar trebui să împartă suma de 5 100 000 cu Areva T&D), cea aplicată Areva T&D SA ar fi egală cu 18 997 500 de euro (și anume cu 13 897 500 + 5 100 000 de euro) sau, eventual, cu 16 447 500 de euro, iar cea aplicată Areva și celor două foste filiale ale sale ar fi egală cu 5 000 100 fiecare.

3. Cu privire la aplicarea incorectă a normelor privind solidaritatea care a determinat încălcarea principiilor securității juridice și individualizării pedepselor și a articolului 7 CE, precum și cu privire la încălcarea obligației de motivare

a) Argumentele părților

i) Argumentele Areva și ale societăților din grupul Alstom

147. În cadrul celui de al treilea motiv invocat de Areva, precum și al primului aspect al celui de al patrulea motiv, al ultimei critici a celui de al doilea aspect al celui de al patrulea motiv și al celui de al treilea aspect al celui de al doilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom, recurentele invocă erori în interpretarea și în aplicarea noțiunii de plată în solidar a amenzilor care ar determina o încălcare a principiilor securității juridice individualizării pedepselor și a articolului 7 CE, precum și încălcarea obligației de motivare din partea Tribunalului.

148. În primul rând, atât Areva, cât și societățile din grupul Alstom contestă regula răspunderii în părți egale stabilită la punctul 215 din hotărârea atacată [89]. Pe de o parte, această regulă ar fi nouă și lipsită de temei juridic, Tribunalul neputând să identifice un astfel de temei în Hotărârea Aristrain/Comisia [90], la care face trimitere, întrucât aceasta nu ar fi relevantă. Pe de altă parte, potrivit Alstom, această regulă ar fi de asemenea eronată în drept, întrucât mecanismul de solidaritate ar guverna numai raporturile dintre creditor și codebitorii solidari, iar nu și raporturile interne dintre codebitorii solidari [91]. Astfel, întemeindu-se pe regula răspunderii în părți egale, în timp ce o astfel de regulă ar fi contrară noțiunii de solidaritate în dreptul Uniunii, Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de drept în măsura în care a concluzionat că fiecare dintre societățile sancționate poate să deducă din decizia în litigiu cota-parte pe care aceasta trebuie să o suporte în raporturile cu codebitorii lor solidari [92]. În plus, întrucât decizia în litigiu nu permite societăților în cauză să cunoască fără ambiguitate modul de repartizare a amenzii, prin hotărârea pronunțată, Tribunalul ar fi încălcat principiile securității juridice și individualizării pedepselor.

149. În al doilea rând, Alstom susține de asemenea că, întemeindu-se pe regula răspunderii în părți egale, Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de drept întrucât a constatat că Comisia nu a delegat instanței naționale sau arbitrului competența de a determina contribuția lor respectivă la plata amenzii [93]. Era de competența Comisiei, ținând seama de situația de fapt din prezenta cauză și de caracteristicile specifice ale întreprinderii, să determine cota-parte a fiecărui codebitor. În cazul în care, precum în speță, Comisia se abține să efectueze determinarea menționată, aceasta ar delega implicit competența respectivă unui terț, și anume unei instanțe naționale sau unui arbitru, încălcând articolul 7 CE, din moment ce aceste instanțe nu ar avea competențe în acest sens.

150. În al treilea rând, recurentele susțin că, motivând în mod greșit, pe baza unei astfel de reguli, respingerea argumentelor privind încălcarea principiului securității juridice și delegarea nelegală a competențelor Comisiei [94], Tribunalul ar fi modificat conținutul deciziei în litigiu într-un sens contrar voinței Comisiei și, prin urmare, ar fi încălcat obligația sa de motivare, înlocuind aprecierea Comisiei cu propria sa apreciere. Astfel, decizia în litigiu nu ar face nicio mențiune referitoare la o asemenea regulă. Dimpotrivă, în fața Tribunalului, Comisia ar fi susținut interpretarea contrară deciziei în litigiu.

89 — A se vedea punctul 100 din prezentele concluzii.

90 — Hotărârea din 2 octombrie 2003 (C-196/99 P, Rec., p. I-11005).

91 — Areva susține, în schimb, că împărtășește poziția Tribunalului prezentată la punctul 214 din hotărârea atacată potrivit căreia solidaritatea guvernează nu numai raporturile dintre creditor și codebitori, ci și pe cele dintre codebitori.

92 — Punctul 226 din hotărârea atacată.

93 — *Idem.*

94 — *Ibidem* (punctele 210-218 și 236).

151. În plus, societățile din grupul Alstom combat obiecția privind admisibilitatea motivului întemeiat pe o delegare nelegală a competențelor Comisiei. Nu ar fi vorba despre un motiv nou, din moment ce Alstom ar fi invocat acest argument în fața Tribunalului. În orice caz, acest motiv ar fi legat intrinsec de motivul întemeiat pe o încălcare a principiului individualizării pedepselor. Acestea se opun de asemenea înlocuirii motivelor solicitate de Comisie în cadrul cererii de anulare a hotărârii atacate.

ii) Argumentele Comisiei

152. Deși consideră că criticile invocate de Areva și de societățile din grupul Alstom trebuie respinse, Comisia este totuși de acord cu unele aspecte invocate de acestea și solicită Curții, în această privință, o înlocuire a motivelor. În special, Comisia este de acord cu afirmația că Hotărârea Aristrain/Comisia, citată anterior, nu este relevantă în speță. Dimpotrivă, Comisia consideră că argumentul Alstom întemeiat pe o delegare pretins nelegală a competenței Comisiei de a aplica sancțiuni este inadmisibil întrucât este vorba despre un argument nou pe care Alstom nu l-ar fi invocat în fața Tribunalului.

153. Pe fond, Comisia susține că argumentul recurentelor este întemeiat pe premisa greșită potrivit căreia Comisia ar fi delegat în mod nelegal competențele sale întrucât nu a reglementat în cadrul deciziei în litigiu raporturile interne dintre codebitori și în special cota-parte din răspunderea lor solidară. Acest argument ar fi mai întâi incoerent. Astfel, dacă Areva și Alstom ar considera că Comisia avea competența exclusivă de a reglementa raporturile codebitorilor, nu am putea înțelege de ce acestea au reglementat ele însele problema respectivă pe bază contractuală. În plus, în recursurile lor, Areva și societățile din grupul Alstom ar fi admis că problema contribuției poate fi reglementată de instanțele naționale sau de arbitri, ceea ce ar exclude orice delegare nelegală a unei pretinse competențe exclusive a Comisiei. În orice caz, contrar a ceea ce ar sugera Tribunalul în hotărârea atacată [95], Comisia nu ar avea nicio competență de a stabili cotele-părți respective ale codebitorilor astfel încât nu poate delega în mod nelegal o astfel de competență și nici nu se poate deduce din tăcerea unei decizii de aplicare a unei amenzi în solidar că codebitorii ar fi răspunzători în părți egale.

154. În sfârșit, în ceea ce privește punctele 213-215, precum și punctele 222, 236 și 257 din hotărârea atacată, care se referă la noțiunea de cote-părți de răspundere solidară, Comisia consideră că acestea sunt afectate de mai multe erori de drept și că este necesar ca Curtea să înlocuiască această motivare cu o motivare nouă. Comisia consideră că Tribunalul încalcă limitele aplicabile competențelor și obligațiilor pe care articolul 23 din Regulamentul 1/2003 le conferă și, respectiv, le impune Comisiei și aduce atingere, astfel, sistemelor juridice ale statelor membre, precum și libertății contractuale a părților. Competența sa de a aplica amenzi ar privi numai raportul extern, și anume raportul dintre Comisie și întreprinderea destinatară a deciziei care este obligată să plătească amenda. Simplul fapt că determinarea, în relațiile lor externe, a codebitorilor răspunzători în solidar produce anumite efecte juridice nu poate crea o obligație în sarcina Comisiei de a stabili cotele-părți ale răspunderii acestora în raporturile lor interne.

b) Analiză

155. În ceea ce privește, în primul rând, regula răspunderii în părți egale, la care Tribunalul face trimitere la punctul 215 din hotărârea atacată și pe care am menționat-o la punctul 100 de mai sus, am arătat la punctele 88 și 89 din Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior, îndoielile noastre cu privire la pertinența unei astfel de reguli create de Tribunal.

95 — În special la punctele 215 și 229 din aceasta.

156. Astfel, această regulă, care pare să fi fost preluată de Tribunal din regimul juridic al obligației solidare de drept privat prevăzut în sistemele juridice ale unor state membre [96], nu este, în opinia noastră, pe de o parte, compatibilă cu principiile răspunderii personale și individualizării pedepselor întrucât prevede un tip de prezumție de răspundere egală a codebitorilor solidari la plata amenzii pentru participarea la un comportament unitar al întreprinderii care nu este în mod necesar aceeași pentru toate entitățile în cauză.

157. Pe de altă parte, aceasta este, în opinia noastră, lipsită de un temei juridic sau cel puțin de un fundament de principiu adecvat. La punctul 88 din Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior, am arătat că, în opinia noastră, pentru a întemeia o asemenea regulă, precum regula răspunderii în părți egale stabilită de Tribunal, nu este suficientă o trimitere generică la regimul juridic al obligației de drept privat, în lipsa oricărei alte explicații privind motivele pentru care un principiu întemeiat pe un astfel de regim ar fi aplicabil în dreptul concurenței, din moment ce natura obligației de plată care revine persoanelor cărora Comisia le-a aplicat amenzile de plătit în solidar ca urmare a unei încălcări a dreptului concurenței care are un caracter cvasipenal [97] este diferită de cea a codebitorilor unei obligații de drept privat.

158. În plus, în Concluziile noastre menționate mai sus am exprimat o anumită dificultate în a recunoaște relevanța trimiterii, conținută de asemenea la punctul 215 din hotărârea atacată, la punctele 100 și 101 din Hotărârea Aristrain/Comisia citată anterior. Astfel, în hotărârea amintită, Curtea nu a recunoscut principiul stabilit de Tribunal în hotărârea atacată. Mai degrabă, acesta a cenzurat Tribunalul pentru că nu a sancționat nemotivarea deciziei Comisiei prin care a fost aplicată o amendă unei societăți imputându-i-se comportamentul unei alte societăți cu care aceasta se afla în legătură, fără a se demonstra existența unei unități economice între cele două. Prin urmare, în această cauză, nu era vorba despre obligarea în solidar a mai multor entități la plata unei amenzi [98].

159. Rezultă că Tribunalul, pentru a respinge motivele și criticile întemeiate pe încălcarea principiului securității juridice, nu se putea întemeia pe această regulă, considerând, la punctul 215 din hotărârea atacată, că fiecare dintre societățile cărora li se aplică o amendă care urmează să fie plătită în solidar poate să cunoască, fără ambiguitate, cota-parte din cuantumul amenzii care îi revine.

160. În această privință, este necesar să se mai arate că, astfel cum am precizat la punctele 85 și 86 din Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior, atunci când, la momentul adoptării deciziei Comisiei, unitatea economică unitară nu mai există în forma în care exista când a fost săvârșită încălcarea, dacă Comisia decide, în cadrul marjei de apreciere care îi aparține, să oblige în solidar persoane juridice care nu mai constituie împreună o astfel de entitate economică unitară, principiul individualizării pedepselor ridică probleme de securitate juridică în legătură cu stabilirea sancțiunii pentru aceste subiecte în raporturile lor interne.

161. Astfel, chiar dacă aceste subiecte rămân răspunzătoare în exterior față de Comisie pentru plata totalității amenzii pentru încălcarea săvârșită de întreprindere, în măsura în care acestea nu mai constituie o entitate economică unitară la momentul adoptării deciziei, aceste subiecte trebuie să fie în măsură să cunoască cota-parte pe care vor trebui să o suporte, în interior, în raporturile cu codebitorii lor solidari cu care nu mai au o legătură economică, organizațională și juridică suficientă pentru a justifica includerea lor într-o unitate economică.

96 — A se vedea în acest sens mai exact punctul 155 din Hotărârea Siemens Österreich și alții/Comisia, citată anterior. Această hotărâre, care se referă la aceeași decizie în litigiu și care a fost pronunțată în aceeași zi cu hotărârea atacată, este atacată cu recurs în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior. Astfel cum am arătat la punctul 2, prezentăm concluziile în această cauză simultan cu prezentele concluzii.

97 — A se vedea punctul 40 și jurisprudența citată din Concluziile avocatului general Kokott prezentate la 28 februarie 2013 în cauza Schenker & Co. și alții (Hotărârea din 18 iunie 2013, C-681/11).

98 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior (punctele 89 și 93). Împrejurarea că nu era vorba despre o obligare în solidar este confirmată, de altfel, în Hotărârea Tribunalului din 11 martie 1999, Aristrain/Comisia (T-156/94, Rec., p. II-645, punctul 67).

162. Rezultă că, în cazul în care, în cadrul marjei sale de apreciere [99], Comisia decide să stabilească o răspundere solidară între subiecte care constituiau o unitate economică la momentul săvârșirii infracțiunii, dar care, la momentul adoptării deciziei, nu mai fac parte din aceeași unitate economică, instituția menționată nu se poate sustrage obligației care îi revine de a stabili cota-parte din amenda pe care subiectul care nu mai are legături care să justifice includerea sa în unitatea economică va trebui să o suporte în raporturile interne cu codebitorii săi.

163. În această privință, trebuie de asemenea să se arate că, deși părțile sunt în mod cert libere, în cadrul libertății lor contractuale, să stabilească în raporturile lor de drept privat care persoană suportă o anumită parte a amenzii, în schimb acestea nu pot să determine în mod liber cotele-părți ale răspunderii fiecărei persoane juridice obligate și, prin urmare, să stabilească respectivele cote-părți din amendă, care, având caracter de sancțiune, intră sub incidența dreptului concurenței. În acest sens, în acord cu opinia Tribunalului în această privință, interpretăm punctul 214 din hotărârea atacată, în care Tribunalul a afirmat că părțile nu pot conveni în mod liber cum să repartizeze între ele cuantumul unei amenzi care le-a fost aplicată. Prin urmare, în ceea ce privește faptul invocat de Comisie că codebitorii solidari își pot repartiza în mod liber cuantumurile unei amenzi, deși acest lucru este adevărat în cadrul raporturilor lor de drept privat, el nu poate atenua totuși necesitatea care decurge din principiul securității juridice ca fiecare persoană interesată să cunoască în mod exact și fără ambiguitate întinderea obligațiilor pe care i le impune decizia Comisiei.

164. În lumina acestor considerații, apreciem că este necesar să se concluzioneze că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept la punctele 214-218, 222 și 236 din hotărârea atacată, întemeindu-se pe regula răspunderii în părți egale pentru a respinge argumentele invocate în fața sa de recurente.

165. În ceea ce privește, în al doilea rând, critica Alstom întemeiată pe faptul că Tribunalul ar fi săvârșit o eroare de drept în măsura în care a apreciat că Comisia nu a delegat instanței naționale sau arbitrului competența de a stabili contribuțiile respective ale codebitorilor solidari la plata amenzii, trebuie respinsă mai întâi excepția de inadmisibilitate invocată de Comisie potrivit căreia ar fi vorba despre un motiv nou inadmisibil.

166. În această privință, reiese din jurisprudență că, având în vedere că o parte trebuie să poată contesta toate motivele unei hotărâri care îi provoacă un prejudiciu, fiecare parte poate, în cazul în care Tribunalul a conexat două cauze și a pronunțat o singură hotărâre prin care răspunde tuturor motivelor prezentate de părțile din procedura din fața acestuia, să critice raționamentele privind motivele care, în fața Tribunalului, au fost invocate numai de reclamanta din cealaltă cauză conexată, din moment ce aceste raționamente îi cauzează un prejudiciu [100].

167. Or, nu se contestă că Areva și fostele sale filiale au invocat în fața Tribunalului un astfel de motiv, la care acesta a răspuns la punctele 232-237 din hotărârea atacată. În aceste împrejurări, în ceea ce le privește pe cele trei foste filiale ale Areva cedate societății Alstom, acest motiv nu este un motiv nou. În ceea ce privește societatea Alstom, din moment ce nu se contestă faptul că acest raționament al Tribunalului îi cauzează un prejudiciu, trebuie să se considere că societatea menționată poate de asemenea să îl conteste în recurs.

168. Pe fond, trebuie amintit că, în temeiul principiului atribuirii [101], Uniunea acționează numai în limitele competențelor care i-au fost atribuite de statele membre prin tratate pentru realizarea obiectivelor stabilite prin aceste tratate. Orice competență care nu este atribuită Uniunii prin tratate aparține statelor membre. În plus, potrivit articolului 13 alineatul (2) prima teză TUE [anterior articolul 7 alineatul (1) a doua teză CE], fiecare instituție acționează în limitele atribuțiilor care îi sunt conferite prin tratate, în conformitate cu procedurile, condițiile și scopurile prevăzute de acestea.

99 — A se vedea jurisprudența menționată la nota 81 din prezentele concluzii.

100 — A se vedea Hotărârea Team Relocations și alții/Comisia, citat anterior (punctul 34 și jurisprudența citată).

101 — Acest principiu este consacrat la articolul 5 alineatul (2) TUE.

169. Cu toate acestea, astfel cum am explicat în detaliu la punctele 48 și următoarele din Concluziile în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior, la care facem trimitere, apreciem că în cadrul competenței sale de a aplica sancțiuni pentru încălcarea normelor de concurență, nu este posibil să se nege competența Comisiei de a determina repartizarea internă a amenzii între codebitori solidari în măsura în care acest lucru este necesar pentru a atinge obiectivul specific al acestei competențe, și anume asigurarea respectării interdicțiilor prevăzute în normele menționate. În schimb, în anumite cazuri, cum ar fi cel pe care l-am menționat la punctele 160-162 de mai sus, determinarea cotelor-părți ale codebitorilor obligați în solidar de către Comisie devine necesară.

170. În prezenta cauză, întrucât Comisia a decis să oblige în solidar două societăți care nu mai constituiau o unitate economică la momentul adoptării deciziei, și anume Alstom și Areva T&D SA, în opinia noastră, aceasta era obligată să le stabilească cotele-părți respective.

171. Rezultă că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept întrucât a respins la punctele 236 și 237 din hotărârea atacată motivele și criticile întemeiate pe o încălcare a articolului 7 CE considerând că acestea se întemeiau pe o ipoteză eronată întrucât, în speță, Comisia ar fi stabilit, în decizia în litigiu, cota de răspundere care revine atât Areva T&D SA, cât și Alstom pentru participarea întreprinderii în cauză la încălcare în perioada cuprinsă între 7 decembrie 1992 și 8 ianuarie 2004 și, prin urmare, cota-parte a fiecăreia din cuantumul amenzii în raport cu care răspund în solidar față de Comisie.

172. În ceea ce privește, în al treilea rând, critica întemeiată pe încălcarea obligației de motivare, considerăm că aceasta nu poate fi admisă. Astfel, motivând la punctele 214 și 216, precum și la punctul 236 din hotărârea atacată respingerea motivelor întemeiate pe securitatea juridică și pe delegarea nelegală de competențe, Tribunalul a efectuat simple aprecieri juridice aplicând normele privind solidaritatea, astfel cum le-a interpretat. Independent de împrejurarea că nu suntem de acord cu această interpretare, considerăm că, în cadrul controlului de legalitate, Tribunalul avea competența deplină de a efectua astfel de aprecieri de drept. Prin urmare, nu se poate susține că Tribunalul a efectuat o înlocuire nelegală a motivării deciziei în litigiu.

173. În ceea ce privește, în sfârșit, cererea de înlocuire a motivelor formulată de Comisie prin care se urmărea contestarea competenței sale de a determina raporturile interne dintre codebitorii solidari, aceasta trebuie respinsă în lumina aprecierilor făcute la punctele anterioare 160-163 și 169. În măsura în care această cerere corespunde, în esență, argumentelor pe care Comisia le-a invocat în cadrul primului și al celui de al treilea motiv invocat în recursul pe care l-a formulat în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior, pentru considerații mai aprofundate, ne permitem să facem trimitere la analiza acestor motive cuprinsă la punctele 42-91 din Concluziile noastre prezentate în cauza menționată.

4. Concluzie cu privire la motivele și criticile referitoare la aplicarea normelor privind solidaritatea

174. În concluzie, rezultă din toate cele de mai sus că, în opinia noastră, al doilea și al treilea motiv invocate de Areva, precum și al patrulea motiv invocat de societățile din grupul Alstom trebuie admise și, în consecință, amenda astfel cum este prevăzută la punctul 3 a doua liniuță din dispozitivul hotărârii atacate trebuie anulată.

E – *Cu privire la al patrulea motiv invocat de Areva, întemeiat pe o eroare de drept în ceea ce privește aplicarea principiilor proporționalității și egalității de tratament*

175. Prin intermediul celui de al patrulea motiv, Areva susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept întrucât nu și-a exercitat competența de fond pentru a remedia încălcarea de către Comisie a principiilor proporționalității și egalității de tratament cu privire la amenda care i-a fost aplicată în solidar.

176. În primul rând, Areva arată că, pentru o încălcare cu o durată de 4 luni, ea a fost obligată să plătească în solidar o sumă care reprezintă aproximativ jumătate din suma pe care Alstom trebuie să o plătească în solidar pentru o încălcare cu o durată de 12 ani sau aproximativ dublul amenzii pe care Alstom trebuie să o plătească numai pentru participarea sa directă la înțelegere într-o perioadă de 4 ani. O astfel de diferență între cuantumurile amenzii ar fi contrară principiului proporționalității. În al doilea rând, Tribunalul ar fi încălcat principiul egalității de tratament din moment ce a confirmat decizia în litigiu sancționând Areva mult mai sever decât pe Alstom, chiar dacă Alstom a fost una dintre societățile fondatoare ale înțelegerii, chiar dacă durata totală a participării Alstom la înțelegere a fost de 47 de ori mai mare decât cea a Areva și chiar dacă cifra de afaceri a societății Alstom a fost mai mare decât cea a societății Areva.

177. Astfel, în exercitarea competenței sale de fond, Tribunalul ar trebui să aprecieze dacă cuantumul amenzii aplicate Areva era proporțional în raport cu gravitatea și cu durata încălcării și dacă era în conformitate cu principiul egalității de tratament. În aplicarea acestor principii, Tribunalul ar fi trebuit să reducă cuantumul amenzii la plata căreia Areva fusese obligată în solidar.

178. Mai întâi trebuie analizate excepțiile de inadmisibilitate invocate de Comisie cu privire la acest motiv.

179. Comisia susține, în primul rând, că acest motiv este inadmisibil pentru că, în recursul formulat, Areva nu a precizat punctele din hotărârea atacată care, în opinia sa, sunt afectate de o eroare de drept. În această privință, arătăm că, deși noul Regulament de procedură al Curții prevede la articolul 169 alineatul (2) că motivele și argumentele de drept invocate în recurs trebuie să identifice cu precizie aspectele din motivarea deciziei Tribunalului care sunt contestate, o astfel de cerință nu era prevăzută oficial în fostul Regulament de procedură aplicabil în speță [102]. Desigur, chiar anterior intrării în vigoare a noului Regulament de procedură, rezulta din jurisprudența constantă că, potrivit articolului 58 din Statutul Curții și articolului 112 alineatul (1) litera (c) din fostul Regulament de procedură, un recurs trebuia să indice cu precizie elementele criticate din hotărârea a cărei anulare se solicita, precum și argumentele juridice care susțineau în mod concret această cerere [103].

180. Cu toate acestea, în speță, trebuie să se constate că Areva critică în esență Tribunalul pentru că a omis să își exercite competența de fond. Or, întrucât este vorba despre o critică întemeiată pe o omisiune, în esență, în hotărâre nu există puncte de care această critică poate fi legată sau care se referă la această omisiune. În plus, Areva indică argumentele juridice care susțin în mod specific cererea sa, și anume o eroare de drept privind pretinsa încălcare de către Comisie a principiilor proporționalității și egalității de tratament.

181. În aceste condiții, apreciem că al patrulea motiv invocat de Areva nu poate fi declarat inadmisibil deoarece aceasta nu a precizat punctele din hotărârea atacată afectate, în opinia sa, de o eroare de drept.

182. În al doilea rând, Comisia consideră că acest motiv ar fi inadmisibil, pe de o parte, întrucât este un motiv nou care nu a fost invocat în fața Tribunalului și, pe de altă parte, întrucât ar urmări să solicite Curții să efectueze o reexaminare a cuantumului amenzii astfel cum a fost reformat de Tribunal, ceea ce nu ar fi de competența sa.

183. În această privință, trebuie amintit mai întâi că, potrivit jurisprudenței menționate la punctul 112 de mai sus, întrucât recursul nu poate modifica obiectul litigiului dedus judecății Tribunalului, o parte nu poate invoca pentru prima dată în fața Curții un motiv pe care l-ar fi putut invoca în fața Tribunalului, dar pe care nu l-a invocat.

102 — A se vedea punctul 49 din prezentele concluzii.

103 — A se vedea Hotărârea din 2 aprilie 2009, France Télécom/Comisia (C-202/07 P, Rep., p. I-2369, punctul 55), precum și Ordonanța din 2 februarie 2012, Elf Aquitaine/Comisia (C-404/11 P, punctul 15).

184. În plus, deși, astfel cum am menționat la punctul 122 de mai sus, potrivit jurisprudenței, un recurent are dreptul să formuleze un recurs în care să invoce, în fața Curții, motive derivate din hotărârea atacată prin care să conteste fundamentarea acesteia în drept [104], rezultă totuși dintr-o jurisprudență consacrată că, în faza procedurii de recurs, Curtea, din motive de echitate, nu substituie, în ceea ce privește chestiunea proporționalității unei amenzi, prin propria apreciere pe cea a Tribunalului, ci se limitează la a verifica dacă în exercitarea competenței de fond Tribunalul nu a săvârșit erori vădite, de exemplu nu a avut în vedere toate aspectele relevante [105]. Prin urmare, o eroare de drept săvârșită de Tribunal ca urmare a caracterului inadecvat al cuantumului unei amenzi poate fi constatată numai în mod excepțional în recurs, și anume „doar în măsura în care [Curtea] ar aprecia că nivelul sancțiunii este nu doar inadecvat, ci și excesiv, până la a fi disproporționat” [106].

185. Rezultă în plus din jurisprudența Curții că exercitarea unei competențe de fond nu poate antrena, la momentul stabilirii cuantumului amenzilor, o discriminare între întreprinderile care au participat la un acord contrar articolului 101 alineatul (1) TFUE [107].

186. În speță, în recursul formulat, Areva invocă o eroare de drept săvârșită de Tribunal în măsura în care acesta nu ar fi *remediat* în exercitarea competenței sale de fond încălcarea principiilor proporționalității și egalității de tratament săvârșită de Comisie în ceea ce privește amenda care i-a fost aplicată în solidar.

187. Or, Curtea a statuat deja că eventualul caracter disproporționat al unei amenzi aplicate printr-o decizie a Comisiei, din moment ce nu poate să constituie un motiv de ordine publică, nu face obiectul unui control din oficiu de către Tribunal. Prin urmare, acesta nu se pronunță cu privire la un motiv întemeiat pe un astfel de caracter al amenzii decât dacă acest motiv este invocat de reclamant [108]. Aceleași considerații sunt aplicabile unui motiv întemeiat pe încălcarea principiului egalității de tratament [109].

188. În plus, Curtea a subliniat că, deși competența de fond recunoscută instanței Uniunii o autorizează pe aceasta, dincolo de simplul control al legalității sancțiunii, să substituie propria apreciere pe cea a Comisiei și, în consecință, să anuleze, să reducă sau să majoreze amenda sau penalitatea cu titlu cominatoriu aplicată, pe de o parte, exercitarea acestei competențe nu echivalează cu un control din oficiu și, pe de altă parte, procedura în fața instanțelor Uniunii este contradictorie. Astfel, cu excepția motivelor de ordine publică pe care instanța este ținută să le examineze din oficiu, cum ar fi lipsa de motivare a deciziei atacate, sarcina de a invoca motive împotriva acesteia din urmă și de a prezenta elemente de probă în susținerea acestor motive revine reclamantului [110].

104 — A se vedea Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior (punctele 139 și 140), precum și Hotărârea Stadtwerke Schwäbisch Hall și alții/Comisia, citată anterior (punctul 17). Spre deosebire de Areva, în cauza C-232/11 P, care face obiectul concluziilor menționate, Reyrolle a invocat un motiv întemeiat pe încălcarea principiilor respective de către Tribunalul însuși în reformarea amenzii efectuată în cadrul competenței sale de fond.

105 — A se vedea punctul 222 și jurisprudența citată din Concluziile avocatului general Kokott în cauza Schindler Holding și alții/Comisia, citată anterior.

106 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 22 noiembrie 2012, E.ON Energie/Comisia (C-89/11 P, punctul 126), și Hotărârea din 30 mai 2013, Quinn Barlo și alții/Comisia (C-70/12 P, punctul 57).

107 — A se vedea Hotărârea din 6 decembrie 2012, Comisia/Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, punctul 80), și Hotărârea Quinn Barlo și alții/Comisia, citată anterior (punctul 46).

108 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 14 martie 2013, Viega/Comisia (C-276/11 P, punctul 57).

109 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 1 octombrie 1998, Langnese-Iglo/Comisia (C-279/95 P, Rec., p. I-5609, punctele 53-55), și Hotărârea Tribunalului din 6 martie 2002 Diputación Foral de Álava și alții/Comisia (T-92/00 și T-103/00, Rec., p. II-1385, punctul 90).

110 — A se vedea Hotărârea din 8 decembrie 2011, KME și alții/Comisia (C-272/09 P, Rep., p. I-12789, punctele 103 și 104).

189. Or, în prezenta cauză, trebuie să se constate că, în fața Tribunalului, Areva nu a invocat un motiv întemeiat pe încălcarea principiilor proporționalității și egalității de tratament, prin care aceasta ar fi susținut nelegalitatea amenzii care i-a fost aplicată ca urmare a încălcării acestor principii. Desigur, în fața Tribunalului, Areva a invocat o încălcare a principiilor egalității de tratament și proporționalității. Totuși, aceste critici urmăresc o problemă cu totul diferită, și anume obligarea în solidar a societăților Alstom și Areva T&D SA, iar nu pretinsa nelegalitate a cuantumului amenzii aplicate Areva.

190. Astfel, în lumina jurisprudenței menționate la punctele 187 și 188 de mai sus, în măsura în care Areva nu a invocat în fața Tribunalului încălcarea de către Comisie a principiilor proporționalității și egalității de tratament cu efectele invocate în fața Curții, aceasta nu îi poate reproșa, în etapa recursului, că a săvârșit o eroare de drept întrucât nu a identificat el însuși din oficiu, nici chiar în exercitarea competenței sale de fond, o astfel de încălcare. În aceste condiții, al patrulea motiv invocat de Areva ar trebui, în opinia noastră, să fie respins ca inadmisibil.

191. În ceea ce privește argumentul Areva potrivit căruia acest motiv ar fi în orice caz admisibil în măsura în care prezentarea sa în timpul procedurii ar fi justificată printr-un element nou de fapt apărut între introducerea acțiunii și cea a recursului, și anume cedarea Areva T&D SA către Alstom, arătăm că reiese atât din însăși redactarea articolului 42 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, reprodus la punctul 75 de mai sus, cât și din jurisprudență [111] că, pentru ca un motiv nou să fie admisibil ca urmare a intervenției unui element de fapt nou, motivul respectiv trebuie „să se întemeieze” pe acest element de fapt nou. Or, trebuie să se constate că cesiunea de către Areva în anul 2010 către Alstom a societății Areva T&D SA nu poate avea niciun efect asupra pretinsului caracter disproporționat al amenzii sau asupra pretinsei discriminări și, prin urmare, asupra posibilității Areva de a invoca în prima instanță un motiv întemeiat pe încălcarea principiilor proporționalității și egalității de tratament. În aceste condiții, un asemenea motiv nou nu „se întemeiază” pe cesiunea menționată care, prin urmare, nu poate fi invocată pentru a justifica admisibilitatea motivului.

192. În sfârșit, în măsura în care argumentele invocate de Areva pot fi interpretate în sensul că aceasta urmărește să obțină o nouă apreciere a caracterului adecvat al cuantumului amenzii care i-a fost aplicată ca urmare a duratei foarte scurte a participării Areva la încălcare, arătăm că împrejurarea că participarea Areva la înțelegere a fost foarte scurtă nu afectează cu nimic gravitatea încălcării, astfel cum rezultă aceasta din natura sa proprie și astfel cum a fost reflectată în calculul amenzii, în special în determinarea cuantumului de plecare. Împrejurarea că durata participării Areva la înțelegere a fost foarte scurtă a fost reflectată în faptul că acest cuantum de plecare nu a fost majorat în temeiul duratei încălcării. Rezultă că, în speță, nimic nu indică faptul că cuantumul amenzii stabilite de Tribunal ar fi excesiv până la a fi disproporționat. În acest caz, Curtea nu este competentă să înlocuiască aprecierea acestuia din urmă cu propria sa apreciere [112].

193. În consecință, chiar interpretat în sensul indicat la punctul precedent, în conformitate cu jurisprudența Curții menționată la punctul 184 de mai sus, al patrulea motiv invocat de Areva trebuie, în opinia noastră, să fie respins ca inadmisibil [113].

111 — A se vedea în acest sens Hotărârea din 15 octombrie 2002 Limburgse Vinyl Maatschappij și alții/Comisia (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P-C-252/99 P și C-254/99 P, Rec., p. I-8375, punctele 369-378 și în special punctul 371), precum și punctul 96 din Concluziile avocatului general Kokott prezentate la 9 iunie 2005 în cauza Comisia/Regatul Unit (Hotărârea din 20 octombrie 2005, C-6/04, Rec., p. I-9017).

112 — Hotărârea Quinn Barlo și alții/Comisia, citată anterior (punctul 60).

113 — *Idem.*

F – *Cu privire la al cincilea motiv invocat de societățile din grupul Alstom, întemeiat pe încălcarea dreptului la o cale de atac efectivă*

194. În cadrul celui de al cincilea motiv, societățile din grupul Alstom susțin că, la punctele 223-230 din hotărârea atacată, Tribunalul ar fi săvârșit o eroare cu privire la întinderea motivului întemeiat pe încălcarea dreptului la o cale de atac efectivă și, prin urmare, nu ar fi răspuns la motivul invocat în fața sa. În hotărârea atacată, Tribunalul s-ar fi concentrat asupra cerinței unui control jurisdicțional și, mai exact, asupra faptului că Alstom și Areva T&D SA beneficiaseră de dreptul de a supune decizia unui control jurisdicțional prin exercitarea efectivă a căilor de atac, în timp ce, în realitate, motivul invocat în fața Tribunalului privea libertatea alegerii de a introduce o acțiune, care ar fi fost limitată prin efectul obligării în solidar a Alstom și Areva T&D SA, care ar fi legat situațiile lor juridice din punct de vedere procedural.

195. În această privință, rezultă din interpretarea punctelor 223-230 din hotărârea atacată că, departe de a fi săvârșit o eroare cu privire la întinderea argumentației Alstom, Tribunalul a răspuns motivului invocat de aceasta în fața sa.

196. Astfel, în hotărârea menționată, după ce a amintit jurisprudența relevantă, la punctele 224-227, Tribunalul a considerat, în mod întemeiat, că obligarea în solidar a Alstom și Areva T&D SA de către Comisie nu a adus atingere dreptului fiecăreia dintre aceste societăți, în calitate de destinatar al deciziei atacate, de a o supune unui control jurisdicțional prin exercitarea efectivă a căilor de atac garantate de dreptul Uniunii.

197. Împrejurarea potrivit căreia, în cazul în care Areva T&D SA ar fi introdus o acțiune, Alstom ar fi fost obligată, pentru a evita plata integrală a amenzii, să facă același lucru și viceversa este în realitate numai consecința automată a aplicării unei amenzi în solidar, fapt care, în ceea ce privește Alstom și Areva T&D SA, era justificat în prezenta cauză pentru motivele arătate la punctul 41 de mai sus. Această consecință are în mod cert un impact asupra strategiei diverșilor codebitori solidari, însă nu determină o încălcare a dreptului la o cale de atac efectivă.

198. Astfel, fiecare codebitor menține dreptul și posibilitatea de a formula o acțiune, ceea ce au făcut de altfel atât Alstom, cât și Areva T&D SA. Desigur, în cazul în care nu formulează o acțiune, codebitorul solidar se expune riscului de a trebui să plătească integral amenda, chiar dacă Tribunalul ar decide anularea deciziei de a aplica amenda în solidar ca urmare a formulării unei acțiuni de un alt codebitor. Astfel, reiese din jurisprudență, pe de o parte, că, dacă destinatarul unei decizii hotărăște să formuleze o acțiune în anulare, instanța Uniunii nu este sesizată decât cu elementele deciziei care îl privesc pe acesta, iar cele care privesc alți destinatari și care nu au fost atacate nu intră în obiectul litigiului pe care instanța Uniunii este chemată să îl soluționeze și, pe de altă parte, că, în consecință, autoritatea unei motivări a unei hotărâri de anulare nu este opozabilă acelor persoane care nu au fost părți în proces și în privința cărora hotărârea nu poate, prin urmare, să fi stabilit nimic [114].

199. Prin urmare, Tribunalul nu ar fi săvârșit nicio eroare cu privire la întinderea motivului întemeiat pe încălcarea dreptului la o cale de atac efectivă invocat de Alstom în fața sa atunci când a concluzionat, la punctul 230 din hotărârea atacată, că nu se putea considera că, prin aplicarea în sarcina Alstom și a Areva T&D SA a unei amenzi de plătit în solidar, decizia în litigiu ar fi încălcat principiul dreptului la o cale de atac efectivă.

200. Rezultă că al cincilea motiv invocat de Alstom trebuie, în opinia noastră, să fie respins.

114 — Hotărârea din 14 septembrie 1999, Comisia/AssiDomän Kraft Products și alții (C-310/97 P, Rec., p. I-5363, punctele 53-55). Pentru o aplicare a acestor principii într-un caz particular, a se vedea Hotărârea Comisia/Tomkins, citată anterior, punctele 43 și 47.

G – *Concluzie cu privire la analiza recursurilor*

201. Rezultă din toate cele de mai sus că, în opinia noastră, al doilea și al treilea motiv invocate de Areva, precum și al patrulea motiv invocat de societățile din grupul Alstom trebuie să fie admise și, în consecință, amenda astfel cum este prevăzută la punctul 3 a doua liniuță din dispozitivul hotărârii atacate trebuie să fie anulată.

202. Pentru restul capetelor de cerere, apreciem că recursurile trebuie să fie respinse.

IV – Cu privire la acțiunile în anulare și la stabilirea amenzii

A – *Cu privire la acțiunile în anulare*

203. În temeiul articolului 61 primul paragraf din Statutul Curții, în cazul în care recursul este întemeiat și Curtea anulează decizia Tribunalului, aceasta poate fie să soluționeze ea însăși în mod definitiv litigiul atunci când acesta este în stare de judecată, fie să trimită cauza Tribunalului pentru a se pronunța asupra acesteia.

204. În prezenta cauză, în opinia noastră, litigiul este în stare de judecată.

205. Astfel, responsabilitatea recurentelor pentru încălcarea constatată în decizia în litigiu și confirmată de Tribunal în hotărârea atacată nu este pusă în discuție de analiza recursurilor. Numai amenda, astfel cum este prevăzută la a doua liniuță de la punctul 3 din dispozitivul hotărârii atacate, trebuie, în opinia noastră, anulată ca urmare a unor erori în aplicarea normelor privind solidaritatea care au determinat încălcări de drept.

206. În această privință, trebuie să se constate că configurația solidarității prevăzută în decizia în litigiu, în special la articolul 2 litera (c) din aceasta, este aceeași cu cea prevăzută la punctul 3 a doua liniuță din dispozitivul hotărârii atacate, care a confirmat-o. Rezultă că aceleași încălcări de drept care, în contextul analizei cuprinse la punctele precedente 96-174, ne-au determinat să propunem anularea punctului respectiv din dispozitivul hotărârii atacate apar de asemenea în legătură cu amenda, astfel cum este stabilită în decizia în litigiu. În aceste condiții, considerăm că este necesar să se anuleze de asemenea articolul 2 litera (c) din decizia în litigiu, astfel cum au solicitat recurentele în fața Tribunalului.

B – *Cu privire la stabilirea amenzii*

207. Anularea în parte a articolului 2 litera (c) din decizia în litigiu pe care o propunem implică de asemenea o nouă apreciere a amenzii stabilite în decizia menționată. În cadrul dreptului său de evocare pe care i-l conferă articolul 61 alineatul (1) din statut, Curtea dispune în această privință de o competență de fond, astfel cum se prevede la articolul 261 TFUE coroborat cu articolul 31 din Regulamentul (CE) nr. 1/2003 [115]. Prin urmare, Curtea poate revizui în mod liber amenda [116].

115 — Regulamentul Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele [81 CE] și [82 CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167).

116 — A se vedea Hotărârea Comisia/Verhuizingen Coppens, citată anterior (punctul 79). A se vedea de asemenea Hotărârea din 8 iulie 1999, Comisia/Anic Partecipazioni (C-49/92 P, Rec., p. I-4125, punctul 218), Hotărârea din 17 decembrie 1998, Baustahlgewebe/Comisia (C-185/95 P, Rec., p. I-8417, punctele 141 și 142), Hotărârea din 16 noiembrie 2000, Weig/Comisia (C-280/98 P, Rec., p. I-9757, punctul 83), precum și Hotărârea din 21 septembrie 2006, JCB Service/Comisia (C-167/04 P, Rec., p. I-8935, punctul 244).

208. În aceste împrejurări, trebuie arătat că cuantumul amenzii aplicate Alstom Grid SAS, egal cu 48 195 000 de euro, astfel cum a fost stabilit de Tribunal în hotărârea atacată, nu este contestat prin motivele și criticile a căror admitere am propus-o Curții. Astfel, acest cuantum rămâne nemodificat.

209. Reiese în schimb din considerațiile de la punctul 135 și următoarele că, într-un caz precum cel din prezenta cauză, în care cele două societăți-mamă succesive, obligate exclusiv pe baza unei răspunderi derivate integral din cea a filialei, urmează să fie unite prin legături de solidaritate cu (vechea și, respectiv, noua lor) filială, totalul cuantumurilor la care sunt obligate societățile-mamă nu poate să depășească cuantumul la care este obligată filiala. În plus, societățile-mamă trebuie să fie în măsură să cunoască fără ambiguitate cuantumul pe care trebuie să îl plătească pentru perioada pentru care sunt considerate răspunzătoare în solidar cu filiala pentru încălcare.

210. Întrucât cuantumul amenzii aplicate filialei, și anume Alstom Grid SAS, a fost stabilit la 48 195 000 de euro, trebuie, prin urmare, să se stabilească cele două cote-părți din acest cuantum pentru care fiecare dintre societățile-mamă este răspunzătoare în solidar cu aceasta.

211. În această privință, în opinia noastră, un criteriu relevant pentru a repartiza între cele două societăți-mamă amenda aplicată filialei poate fi durata respectivă a exercitării influenței decisive asupra acesteia. Desigur, acest criteriu nu este singurul care poate fi avut în vedere. Totuși, în împrejurările prezentei cauze, considerăm că acesta este un criteriu adecvat, care permite să se asigure o anumită proporționalitate în această determinare a cotelor-părți.

212. Astfel, rezultă din dosar că Alstom a exercitat o influență decisivă asupra Alstom T&D SA în perioada cuprinsă între 7 decembrie 1992 și 8 ianuarie 2004, mai precis pentru o perioadă de 11 ani și 1 lună.

213. Areva SA și Areva T&D Holding SA au exercitat o influență decisivă asupra Areva T&D SA și Areva T&D AG[117], timp de 4 luni, și anume între 9 ianuarie 2004 și 11 mai 2004.

214. Rezultă că, în opinia noastră, aplicând criteriul menționat la punctul 211, Alstom ar trebui să fie considerată răspunzătoare în solidar cu Alstom Grid SAS pentru 46 787 847 de euro, iar Areva T&D Holding SA și Alstom Grid AG ar trebui să fie considerate răspunzătoare în solidar cu Alstom Grid SAS pentru 1 407 153 de euro[118].

C – *Cu privire la determinarea cotei-părți aferente Areva*

215. În cazul în care Curtea ar fi de acord cu interpretarea normelor privind solidaritatea pe care am propus-o - potrivit căreia, atunci când se stabilește o răspundere în solidar între subiecți care au constituit o unitate economică la momentul săvârșirii încălcării, dar care, la momentul aplicării sancțiunii, nu mai fac parte din aceeași unitate economică, este necesar să se determine cota-parte din amenda pe care subiectul care nu mai are legături care să justifice includerea sa în unitatea economică va trebui să o suporte în cadrul raporturilor interne cu ceilalți debitori ai săi[119] -, ar trebui de asemenea să se determine în mod concret cotele-părți din amendă aferente subiectelor care, în speță, sunt obligate în solidar, dar care nu mai fac parte din entitatea economică unitară.

117 — În ceea ce privește Areva T&D AG, reiese din cuprinsul considerentului (21) al deciziei în litigiu că aceasta era o societate vehicul creată pentru a facilita transferul activităților de T&D de la Alstom către Areva. Aceasta a participat direct la încălcare în perioada cuprinsă între 22 decembrie 2003 – data la care activitățile menționate i-au fost transferate – și încetarea încălcării, la 11 mai 2004.

118 — Astfel, durata totală a participării Alstom Grid SAS la înțelegere a fost egală cu 11 ani și 5 luni, și anume 137 de luni, dintre care 133 sub influența decisivă a Alstom și 4 luni sub influența Areva, ceea ce conduce la o amendă de 46 787 847 de euro pentru Alstom (și anume 48 195 000/137 × 133) și de 1 407 153 de euro pentru Areva și fostele sale filiale (și anume 48 195 000/137 × 4).

119 — A se vedea punctul 160 și următoarele de mai sus, precum și trimiterile la Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior.

216. În această privință, am avut deja ocazia să observăm, pe de o parte, că, în măsura în care competența de fond abilitează instanța Uniunii, dincolo de simplul control de legalitate, să reformeze actul atacat, și anume să substituie propria apreciere celei a Comisiei [120], instanța menționată o poate exercita în limitele competențelor atribuite prin tratate acestei instituții. Astfel, în cazul menționat la punctul precedent, instanța Uniunii este abilitată, în opinia noastră, în cadrul competenței sale de fond, să determine cotele-părți din amenda aplicată subiectelor obligate în solidar, dar care nu mai fac parte din entitatea economică unitară care a săvârșit încălcarea [121]. Pe de altă parte, am arătat deja de asemenea faptul că competența de fond abilitează instanța Uniunii să țină seama „de toate împrejurările de fapt", inclusiv de împrejurări ulterioare deciziei contestate în fața sa [122].

217. Or, în prezenta cauză, rezultă din dosar că, în urma cesiunii activităților T&D ale Alstom către Areva, Alstom Grid SAS și cele două foste filiale ale Areva (și anume T&D Holding SA și Alstom Grid AG) au devenit din nou filiale ale Alstom.

218. Rezultă că, în speță, Areva este cea care, la momentul săvârșirii încălcării, constituia o entitate economică unitară cu fostele sale filiale cu care a fost obligată în solidar și cu care totuși, la momentul reformării sancțiunii, acesta nu mai constituia o entitate economică unitară. Astfel, cota-parte din amenda aplicată Areva în solidar cu fostele sale filiale este cea care trebuie să fie determinată.

219. La punctul 87 din Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior, am menționat anumite împrejurări, indicate de altfel chiar de Comisie, cu privire la legăturile dintre societatea-mamă și filială care, în principiu, sunt lipsite de relevanță pentru a exclude exercitarea efectivă a unei influențe decisive, dar care pot fi luate în considerare pentru determinarea gradului de culpabilitate relativă între societatea-mamă și filială și, astfel, pentru a determina raporturile interne dintre codebitorii solidari ai amenzii. Printre aceste împrejurări, care, în opinia noastră, nu pot face obiectul unei liste obligatorii sau exhaustive, Comisia a menționat, prezența sau gradul de interes al societății-mamă în sectorul vizat de încălcare, faptul de a nu fi avut cunoștință de încălcare și faptul că societatea-mamă nu a participat direct la încălcare. În aceleași concluzii, am arătat de asemenea că, astfel cum este cazul în cadrul determinării pedepsei, o anumită marjă de apreciere trebuie recunoscută în evaluarea relevanței și a importanței elementelor care trebuie luate în considerare în fiecare cauză.

220. Or, economia procedurii pledează pentru ca Curtea să soluționeze ea însăși în mod definitiv litigiul ori de câte ori dosarul este complet, elementele necesare sunt disponibile și părțile și-au putut prezenta observațiile cu privire la toate punctele relevante [123].

221. În prezenta cauză, dosarul conține anumite elemente care ar putea fi luate în considerare pentru determinarea gradului de culpabilitate relativă a Areva [124]. Pe baza analizei acestor elemente, Curtea ar putea fi în măsură să soluționeze ea însăși în mod definitiv determinarea cotei-părți din amenda aplicată Areva. Totuși, trebuie să se constate că, în această etapă a procedurii, societățile în cauză nu au avut ocazia să prezinte observațiile lor în această privință. În aceste condiții, în cazul în care Curtea ar fi de acord cu interpretarea normelor privind solidaritatea pe care o propunem și ar aprecia că dispune de elemente suficiente care să îi permită să efectueze determinarea cotei-părți aferente Areva, în opinia noastră, ar fi necesar să fie ascultate societățile în cauză cu privire la acest aspect.

120 — A se vedea punctul 38 din Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Tomkins, citată anterior.

121 — A se vedea punctele 93-95 din Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Siemens Österreich și alții, citată anterior.

122 — A se vedea punctele 38 și 43 din Concluziile noastre prezentate în cauza Comisia/Tomkins, citată anterior.

123 — A se vedea punctul 44 și jurisprudența citată din Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Comisia/Verhuizingen Coppens, citată anterior.

124 — Astfel, reiese din dosar că Areva nu avea interese în sectorul vizat de încălcare înainte de achiziționarea filialelor sale de către Alstom și că nu mai păstrează un interes în acest sector întrucât a cedat toate activitățile sale în sectorul T&D (a se vedea punctul 6 din prezentele concluzii). În plus, din decizia în litigiu ar părea să rezulte că aceasta nu a participat direct la întâlnirile privind înțelegerea în perioada respectivă. Areva era totuși societatea-mamă aflată la conducerea grupului.

222. În schimb, în cazul în care Curtea ar aprecia că, indiferent de situație, nu dispune de informațiile necesare care să îi permită să determine cota-parte a Areva, considerăm că ar reveni Comisiei, în temeiul obligației sale de a adopta măsurile necesare pentru punerea în executare a hotărârii Curții în temeiul articolului 266 din TFUE, sarcina de a determina concret această cotă-parte.

V – Cu privire la cheltuielile de judecată

223. Potrivit articolului 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții, atunci când recursul este fondat, iar Curtea soluționează ea însăși în mod definitiv litigiul, aceasta se pronunță asupra cheltuielilor de judecată.

224. Potrivit articolului 138 alineatul (1) din același regulament, aplicabil procedurii recursului în temeiul articolului 184 alineatul (1) din acesta, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Articolul 138 alineatul (3) din regulamentul menționat precizează că, în cazul în care părțile cad fiecare în pretenții cu privire la unul sau mai multe capete de cerere, fiecare parte suportă propriile cheltuieli de judecată. Potrivit aceleiași dispoziții, în cazul în care împrejurările cauzei justifică acest lucru, Curtea poate decide ca, pe lângă propriile cheltuieli de judecată, o parte să suporte o fracțiune din cheltuielile de judecată efectuate de cealaltă parte.

225. Or, în speță, propunem admiterea recursurilor formulate de Areva și de societățile din grupul Alstom în partea referitoare la aplicarea normelor privind solidaritatea, dar respingerea acestora în rest. Totuși, potrivit soluției pe care o propunem, Areva și societățile din grupul Alstom au, în esență, câștig de cauză în fața Curții.

226. Având în vedere împrejurările cauzei, apreciem că se impune obligarea Comisiei să suporte, pe lângă propriile cheltuieli de judecată aferente celor două proceduri, și o treime din cheltuielile de judecată efectuate de Areva și de societățile din grupul Alstom în procedurile respective. Areva și societățile din grupul Alstom suportă două treimi din propriile cheltuieli de judecată aferente celor două proceduri.

VI – Concluzie

227. Având în vedere considerațiile de mai sus, propunem Curții să se pronunțe după cum urmează:

„1) Anulează punctul 3 a doua liniuță din dispozitivul Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 3 martie 2011, Areva și alții/Comisia (T-117/07 și T-121/07).

2) Respinge în rest recursurile.

3) Anulează articolul 2 litera (c) din Decizia C(2006) 6762 final a Comisiei din 24 ianuarie 2007 privind o procedură inițiată în temeiul articolului 81 CE și al articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/F/38.899 - Instalații de comutație cu izolație în gaz).

4) Aplică Alstom Grid SAS, pentru încălcările constatate la articolul 1 literele (b)-(f) din Decizia C(2006) 6762 final, pe lângă amenda de 10 327 500 de euro aplicată Alstom SA, o amendă de 48 195 000 de euro, dintre care 46 787 847 de euro în solidar cu Alstom SA și 1 407 153 de euro în solidar cu Areva SA, cu T&D Holding SA și cu Alstom Grid AG.

5) Obligă Comisia Europeană să suporte, pe lângă propriile cheltuieli de judecată aferente procedurii în primă instanță și recursului, o treime din cheltuielile de judecată efectuate de Areva SA, de Alstom SA, de T&D Holding SA, de Alstom Grid SAS și de Alstom Grid AG aferente procedurii în primă instanță și recursului.

6) Areva SA, Alstom SA, T&D Holding SA, Alstom Grid SAS și Alstom Grid AG suportă două treimi din propriile cheltuieli de judecată aferente procedurii în primă instanță și recursului.”